

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง ความร่วมมือเพื่อการพัฒนากับการสนองตอบ
แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา

จัดทำโดย นางสาวอธยา มีแมนวิทย์
รหัส 7005

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 ปี 2558
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง ความร่วมมือเพื่อการพัฒนากับการสนองตอบ
แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา

จัดทำโดย นางสาวอรรษา มีแมนวิทย์
รหัส 7005

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 ปี 2558
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....
(เอกอัครราชทูต ดร. จิตรिया ปิ่นทอง)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(ศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รัฐบาลไทยโดยกระทรวงการต่างประเทศให้ความสำคัญต่อภูมิภาคลาตินอเมริกาในฐานะการเป็นตลาดใหม่เพื่อรองรับสินค้าไทยและเขตเขตตลาดการส่งออกเดิมของไทยในยุโรปและอเมริกา เป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับป้อนอุตสาหกรรมไทย และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยี เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ และปัจจุบันได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา ปี 2556–2560 เพื่อเป็นกรอบการดำเนินความสัมพันธ์ด้านต่างๆ กับประเทศหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เพื่อเป็นประตูสู่ภูมิภาคลาตินอเมริกา อาทิ บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี โคลอมเบีย รวมทั้งกำลังยกย่องยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ ปี 2559–2564 เพื่อส่งเสริมและขยายความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมกับต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับต่างประเทศและส่งเสริมบทบาทด้านดังกล่าวของไทยในเวทีโลก

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้ดำเนินความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South–South Cooperation–SSC) กับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา ได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี โคลอมเบีย ในการสนองตอบแผนยุทธศาสตร์ข้างต้นโดยเฉพาะเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน และนวัตกรรม และผลการดำเนินงานความร่วมมือดังกล่าวสามารถสนองตอบแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวในระดับหนึ่ง โดยการริเริ่มความร่วมมือแบบ ทวิภาคีภายใต้กรอบ SSC เพื่อแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การเกษตร ซึ่งเป็นสาขาที่เป็นความต้องการของไทยในการยกระดับขีดความสามารถของประเทศ และถือเป็นการดำเนินการที่ได้สอดแทรกบริบทของการแลกเปลี่ยน/รับความร่วมมือกับประเทศรายได้ปานกลางที่มีศักยภาพเพื่อชดเชยความร่วมมือกับประเทศพัฒนาแล้วที่ยุติไปภายหลังไทยก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้ปานกลาง

ปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญคือการที่แต่ละประเทศมีความชัดเจนในเรื่องนโยบายและกลไกที่ให้ความสำคัญต่อความร่วมมือระหว่างกันภายใต้กรอบความร่วมมือ SSC รวมทั้งต่างมีศักยภาพรายสาขาที่สามารถตอบสนองความต้องการด้านการพัฒนาเพื่อการก้าวพันทันกับต่างประเทศรายได้ปานกลางของกันและกัน นอกจากนี้ความร่วมมือดังกล่าวยังเปิดโอกาสในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และผนึกกำลังความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองในเวทีระหว่างประเทศกับประเทศพัฒนาแล้วได้อีกทางหนึ่งในขณะที่ความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม ระยะเวลาที่ห่างไกล การขาดข้อมูลความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งปัจจัยด้านงบประมาณและจุดยืนทางการเมืองเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานที่ต้องคำนึงถึงและหาทางแก้ไขในส่วนที่ดำเนินการได้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

ความร่วมมือข้างต้นถือเป็นทางเลือกที่สำคัญทางหนึ่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่สามารถตอบสนองความต้องการและผลประโยชน์ของไทยโดยตรง ในขณะที่การรับถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีจากประเทศพัฒนาแล้วในมิติของความร่วมมือเพื่อการพัฒนาหมดสิ้นไป ดังนั้นเพื่อไม่ให้ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาสูญเปล่าและเพื่อใช้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในการ

สนับสนุนความสัมพันธ์ด้านอื่นของไทย เช่น การค้าการลงทุน การแลกเปลี่ยนสนับสนุนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการสมัครชิงตำแหน่งสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแบบไม่ถาวรของไทย จึงอาจยังมีความจำเป็นที่ต้องสานต่อความร่วมมือดังกล่าวให้เป็นรูปธรรม โดยจำกัดขอบเขตความร่วมมือและกิจกรรมที่เป็นความต้องการที่แท้จริงของไทย

ด้วยเหตุนี้จึงมีข้อเสนอแนะใน 2 ระดับคือ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เน้นการผนวกรวมสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม สิ่งแวดล้อม พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติ เข้าด้วยกัน และการจัดตั้งกลไกบริหารระดับนโยบาย เพื่อบูรณาการทิศทางและการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการบูรณาการภูมิภาค ลาตินอย่างเป็นระบบและเป็นเอกภาพ ทั้งนี้เพื่อลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรมและเพื่อระดมทรัพยากร และการใช้งบประมาณกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคต่างไกลเช่นภูมิภาคลาตินอเมริกาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากขึ้น รวมทั้งควรมีการจัดทำหรือสอดแทรกบริบทด้านการรับหรือ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประเทศกับประเทศเป้าหมาย ในภูมิภาคลาตินอเมริกาและภูมิภาคอื่นๆ ตามแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อ สนองตอบต่อร่างยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ ปี 2559– 2564 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ภายหลังปี 2558

2) ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานในระยะ 5 ปีข้างหน้าที่ควรเน้นการขยายความร่วมมือ ในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และสาขาอื่นที่เป็นความต้องการของไทยในการเพิ่มขีด ความสามารถในการแข่งขันของประเทศกับประเทศเป้าหมายทั้งในภูมิภาคลาตินอเมริกาและภูมิภาค อื่น รวมทั้งการเร่งแก้ไขข้อจำกัดในการดำเนินงานความร่วมมือที่ผ่านมา การขยายและฉีกกำลัง ความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีรายได้ปานกลางในกรอบSSC การบูรณาการฐานข้อมูลและความรู้ เกี่ยวกับประเทศและสาขาเป้าหมายเพื่อให้มีองค์ความรู้เพียงพอในการเสริมสร้างความร่วมมือด้าน วิชาการระหว่างกันในระยะยาว และการขยายรูปแบบความร่วมมือให้ครอบคลุมการแลกเปลี่ยน บุคลากรทางการวิจัย การแลกเปลี่ยนทุนศึกษาในสาขาหลักที่เป็นความต้องการของฝ่ายไทย และการ สนับสนุนภาคเอกชนและประชาสังคมให้มีส่วนร่วมในความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับประเทศ เป้าหมายมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการอบรมนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 ประจำปี 2558 ซึ่งผู้เขียนขอขอบคุณคณะอาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ เอกอัครราชทูต ดร. จิตริยา ปิ่นทอง ศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม ที่กรุณาให้คำแนะนำทางวิชาการและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำรายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้จนสามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี

พร้อมนี้ผู้เขียนขอขอบคุณคณะผู้บริหารกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้แก่ อธิบดี สุชาดา ไทยบรรเทา รองอธิบดีสิงห์ทอง ลาภพิเศษพันธุ์ และนางจิตเกษม ตัญชศิริ ผู้อำนวยการส่วนให้ความร่วมมือกับต่างประเทศ 2 ที่ได้ให้การสนับสนุนให้ผู้เขียนเข้าร่วมการอบรมครั้งนี้ รวมทั้งเพื่อนร่วมงานในส่วนให้ความร่วมมือกับต่างประเทศ 2 ที่ช่วยดูแลการทำงานในระหว่างการศึกษาที่ผู้เขียนเข้ารับการศึกษา คือ นายรัฐพรพรรณ ทังสุพานิช และเพื่อนร่วมงานทุกท่านที่ให้การสนับสนุนทั้งด้านข้อมูลเอกสาร ข้อเสนอแนะและกำลังใจในการจัดทำรายงานฉบับนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นางสมส่วน ฮาว น.ส.สายัณห์ กองโกย น.ส.หทัยชนก ศิริวัฒนกุล

สุดท้ายผู้เขียนขอขอบคุณผู้อำนวยการสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ และคณะเจ้าหน้าที่สถาบันฯ ทุกท่านที่ได้จัดการอบรมที่มีสาระเข้มข้นและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานของผู้เขียน รวมทั้งการอำนวยความสะดวกและสนับสนุนผู้เขียนตลอดช่วงการอบรมนี้

อธยา มีแมนวิทย์

กรกฎาคม 2558

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	4
1.4 ประโยชน์ของการศึกษา	4
1.5 นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดทฤษฎี	7
2.2 สรุปกรอบแนวคิด	17
บทที่ 3 ผลการศึกษา	18
3.1 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในการสนองตอบแผนยุทธศาสตร์และ แผนปฏิบัติการภูมิภาคลาตินอเมริกา	18
3.2 การวิเคราะห์ปัจจัยเกื้อหนุน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินความร่วมมือ เพื่อการพัฒนาในลักษณะแลกเปลี่ยนกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาติน อเมริกา	28
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	35
4.1 สรุปผลการศึกษา	35
4.2 ข้อเสนอแนะ	36
บรรณานุกรม	40
ประวัติผู้เขียน	42

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

จากแนวโน้มความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศผู้ให้เดิมนั้นเป็นประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่มีสถานะเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง (Middle-Income Country-MIC) ได้ปรับเปลี่ยนจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศผู้รับกับประเทศผู้ให้ หรือความร่วมมือแบบ North-South Cooperation มาเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา (Development Partner) มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศผู้รับเดิมนั้นได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีมาจนถึงระดับที่ช่วยเหลือหรือพึ่งพาตนเองได้ ให้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในกระบวนการขับเคลื่อนความร่วมมือเพื่อการพัฒนาไปสู่ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและระดับการพัฒนาดำเนินการ ทั้งในรูปแบบของความร่วมมือกับประเทศผู้ให้เดิมนั้นเป็นประเทศพัฒนาแล้ว เพื่อร่วมกันช่วยเหลือประเทศที่สาม (North-South-South Cooperation) หรือความร่วมมือแบบไตรภาคี (Triangular Cooperation) และรูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน หรือ South-South Cooperation ซึ่งหมายความว่าประเทศที่มีรายได้ปานกลางส่วนใหญ่ที่เป็นประเทศผู้รับเดิมนั้นได้ถูกชะลอหรือยุติความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาในกรอบความร่วมมือทวิภาคีจากประเทศผู้ให้เดิมนั้นในการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีระดับสูงที่ยังคงเป็นที่ต้องการหรือจำเป็นต่อการพัฒนาของประเทศที่มีรายได้ปานกลาง

ทั้งนี้ในความเป็นจริง ประเทศรายได้ปานกลางยังคงมีสถานะหรือบทบาททั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับ กล่าวคือ ในขณะที่สถานะทางเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าด้านการพัฒนาจะมีมากพอที่จะถ่ายทอดเพื่อช่วยเหลือประเทศที่ด้อยพัฒนามากกว่า แต่การจัดระดับประเทศรายได้ปานกลางโดยใช้รายได้ประชาชาติต่อหัวเป็นเกณฑ์นั้นมิใช่อัจฉริยะและไม่สะท้อนระดับการพัฒนาประเทศที่แท้จริง เนื่องจากประเทศรายได้ปานกลางยังคงเผชิญปัญหาจากภายในและภายนอกประเทศที่กระทบต่อความมั่นคงและการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ไม่สามารถพัฒนาเป็นประเทศที่มีรายได้สูง อาทิ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาความยากจนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ ข้อจำกัดด้านการกระจายโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรของประชาชนและความสามารถทางการแข่งขันในด้านการผลิต การค้า การลงทุน เพราะขาดแคลนนวัตกรรม จึงเป็นเหตุให้แต่ละประเทศยังคงต้องการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมจากประเทศที่มีระดับความก้าวหน้าทัดเทียมหรือสูงกว่าเพื่อมาแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์ต่อยอดเพื่อเพิ่มพูนขีดความสามารถของประเทศต่อไป

ประเทศไทยในฐานะประเทศที่มีรายได้ปานกลาง จึงอยู่ในข่ายต้องปรับสถานะประเทศจากประเทศผู้รับเป็นประเทศผู้ให้และหุ้นส่วนความร่วมมือด้านการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มความร่วมมือด้านการพัฒนาดังกล่าวนับแต่ปี 2535 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

กระทรวงการต่างประเทศ เป็นหน่วยงานกลางภาครัฐในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่เน้นด้านความร่วมมือทางวิชาการเป็นหลัก ทั้งในกรอบความร่วมมือไตรภาคี (North-South-South Cooperation) และระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) เพื่อสนองต่อนโยบายของรัฐบาล ยุทธศาสตร์ประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายด้านการต่างประเทศ ในด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และการเชื่อมโยงเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อเพิ่มพูนขีดความสามารถของไทยมาโดยตลอด โดยการผลักดันความร่วมมือเพื่อพัฒนากับนานาชาติในทุกภูมิภาค เพื่อการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการพัฒนาของประเทศคู่ร่วมมือและเพิ่มขีดความสามารถแก่บุคลากรและสถาบันของไทยในการเพิ่มพูนประสบการณ์และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับประเทศคู่ร่วมมือเหล่านั้น

บริบทของการเป็นผู้ให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในกรอบความร่วมมือไตรภาคี (North-South-South Cooperation) และความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) ของไทยข้างต้น เป็นการให้ความร่วมมือในสาขาที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ อาทิ เกษตร สาธารณสุข การท่องเที่ยว การพัฒนาชนบท เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถแก่ประเทศคู่ร่วมมือโดยเน้นด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการถ่ายทอดแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practices) รวมทั้งเทคโนโลยีที่เหมาะสม ในรูปของการให้ทุนศึกษา/ฝึกอบรม/ดูงาน โครงการพัฒนา การส่งผู้เชี่ยวชาญ และอาสาสมัคร โดยภายใต้กรอบไตรภาคีไทยจะร่วมแบ่งปันความรับผิดชอบกับประเทศ/แหล่งผู้ให้เดิมในการช่วยเหลือประเทศที่สาม ส่วนในกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ไทยจะให้ความร่วมมือแบบทวิภาคีเป็นหลักและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยการให้ความร่วมมือทั้งสองแบบจะยึดหลักการการตอบสนองความต้องการของประเทศผู้รับและความเห็นพ้องและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศคู่ร่วมมือ ทั้งนี้โดยให้ความสำคัญอันดับแรกแก่ความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ ประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน รองลงไปคือ เอเชียใต้ ตะวันออกกลาง แอฟริกา ลาตินอเมริกาและแปซิฟิก

รัฐบาลไทยโดยกระทรวงการต่างประเทศให้ความสำคัญต่อภูมิภาคลาตินอเมริกาในฐานะการเป็นตลาดใหม่เพื่อรองรับสินค้าไทยและเขตเขตตลาดการส่งออกเดิมของไทยในยุโรปและอเมริกา แหล่งวัตถุดิบสำหรับป้อนอุตสาหกรรมไทย และแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีเพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ และปัจจุบันได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา ปี 2556-2560 และแผนปฏิบัติการภูมิภาคลาตินอเมริกาปี 2555-2559 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อเดือนสิงหาคม 2555 เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินความสัมพันธ์ด้านต่างๆ กับประเทศเป้าหมายในลาตินอเมริกา อาทิ ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน โดยมีเป้าหมายที่จะเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์กับประเทศเหล่านั้นเพื่อใช้เป็นประตูสู่ภูมิภาคลาตินอเมริกา อาทิ บราซิล เม็กซิโก อาร์เจนตินา เปรู ชิลี โคลอมเบีย ซึ่งเป็นประเทศรายได้ปานกลางที่มีศักยภาพในด้านต่างๆ ที่จะเอื้อต่อเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของไทย รวมทั้งกระทรวงการต่างประเทศกำลังยกวางยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศปี 2559-2564 เพื่อส่งเสริมและขยายความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม กับต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับต่างประเทศและส่งเสริมบทบาทด้านดังกล่าวของไทยในเวทีโลก

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้ใช้แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกาเป็นกรอบในการดำเนินความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) กับประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกา โดยกำหนดแนวทางความร่วมมือใน 2 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มประเทศยากจนในภูมิภาคที่ไทยจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม ซึ่งที่ผ่านมาความช่วยเหลือที่ไทยให้ส่วนใหญ่เป็นในรูปแบบของทุนฝึกอบรมระยะสั้นภายใต้กรอบเวทีความร่วมมือระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงและลาตินอเมริกา (Forum for East Asia-Latin America Cooperation-FEALAC) และภายใต้โครงการบัวแก้วสัมพันธ์ที่มุ่งเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งไทยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมดและเป็นกรอบแนวทางหลักที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศให้ความร่วมมือกับกลุ่มประเทศเหล่านี้ ก่อนที่จะพัฒนาความร่วมมือทวิภาคีกับบางประเทศ

ความร่วมมือในลักษณะหุ้นส่วนทวิภาคีกับประเทศที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและระดับการพัฒนาที่ดี หรือประเทศที่มีรายได้ปานกลาง เช่น บราซิล เม็กซิโก อาร์เจนตินา เปรู ชิลี โคลอมเบีย โดยเน้นเป้าหมายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีตามกรอบแผนยุทธศาสตร์ข้างต้น จึงมีรูปแบบความร่วมมือเป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการในสาขาที่แต่ละฝ่ายมีศักยภาพและการร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายตามหลักการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (Technical Cooperation among Developing Countries-TCDC) โดยประเทศเจ้าภาพรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในประเทศและประเทศเยือนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อใช้ประเทศในกลุ่มนี้เป็นฐานการสร้างเครือข่ายกับประเทศยากจนในภูมิภาค รวมทั้งเป็นช่องทางที่ไทยจะแลกเปลี่ยนและรับการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีโดยตรงตามความต้องการของไทยภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาในระนาบเดียวกัน (Horizontal Cooperation) ที่มีระดับการพัฒนาและเทคโนโลยีที่ใกล้เคียงหรือสูงกว่า อันเป็นการชดเชยความร่วมมือในระนาบแนวตั้ง (Vertical Cooperation) ในกรอบทวิภาคีทั้งหมดไปภายหลังไทยก้าวขึ้นเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง

ผู้เขียนจึงเลือกศึกษาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกาในการสนองต่อแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา ปี 2556-2560 โดยเฉพาะในประเด็นเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีพลังงาน และนวัตกรรมกับประเทศที่มีความร่วมมือกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศบ้างแล้ว เช่น บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี โคลอมเบีย เพื่อประเมินโอกาสและข้อจำกัดของผลการดำเนินงานที่ผ่านมา หรือการแปลงแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ และเพื่อศึกษาศักยภาพของประเทศในลาตินอเมริกาในสาขาดังกล่าวซึ่งเป็นสาขาที่ไทยต้องการในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อแสวงหาช่องทางในการขยายความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคที่มีศักยภาพ และเพื่อเป็นกรณีความร่วมมือตัวอย่างสำหรับการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศที่มีศักยภาพในด้านดังกล่าวในระยะต่อไป ภายใต้กรอบแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว และเพื่อเตรียมการให้สอดคล้องกับร่างยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ ปี 2559-2564

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

12.1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยกับประเทศเป้าหมายหลักในลาตินอเมริกาที่มีความร่วมมือทวิภาคีกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี โคลอมเบีย ในประเด็นการตอบสนองต่อแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา (ปี 2556–2560) โดยเฉพาะต่อเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีพลังงาน และนวัตกรรม และการชดเชยความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศพัฒนาแล้วที่ยุติไปภายหลังไทยก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้ปานกลาง

1.2.2 เพื่อพิจารณาใช้แนวทางความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศเป้าหมายหลักในลาตินอเมริกาข้างต้น เป็นตัวอย่างในการขยายการดำเนินงานความร่วมมือกับประเทศที่มีศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน และนวัตกรรม ในภูมิภาคลาตินอเมริกา เช่น เม็กซิโก คิวบา รวมทั้งกับประเทศเป้าหมายอื่นตามร่างแผนยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ

1.3 ขอบเขตการศึกษาวิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตการศึกษา

การดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ผ่านมาของไทยกับประเทศคู่ร่วมมือในภูมิภาคลาตินอเมริกาได้แก่บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี โคลอมเบีย เฉพาะที่เป็นความรับผิดชอบของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

1.3.2 วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1) การประมวล ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิในส่วนของนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลความร่วมมือเพื่อการพัฒนากับประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกา

2) การประมวล ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิที่มีการจัดทำและเผยแพร่โดยการสืบค้นทางสื่อต่างๆ อาทิ สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต

1.4 ประโยชน์ของการศึกษา

1.4.1 เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกลยุทธ์ในการดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนากับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกาที่มีความร่วมมือกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศและแสวงหาช่องทางขยายและส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเป้าหมายที่ยังไม่มีความร่วมมือกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

1.4.2 เพื่อเป็นแนวทางความร่วมมือกับประเทศรายได้ปานกลางที่มีศักยภาพในสาขาที่เป็นความต้องการของประเทศไทยเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์/นโยบายในการส่งเสริมขีดความสามารถของไทยและเพื่อชดเชยหรือทดแทนความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศพัฒนาแล้วทั้งหมดไป

1.5 นิยามศัพท์

ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา¹ (Development Cooperation) ในบริบทของไทยภายใต้ความรับผิดชอบของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ คือ การให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า (Grant) ซึ่งรวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ (Technical Assistance) และการให้เงินทุน (ไม่รวมการให้เงินกู้แบบผ่อนปรน) ทั้งในลักษณะทวิภาคี ไตรภาคี และพหุภาคี โดยมีกลุ่มประเทศเป้าหมายหลัก คือ ประเทศเพื่อนบ้านของไทย ได้แก่ ลาว กัมพูชา พม่า และเวียดนาม ซึ่งเป็นไปตามนโยบายด้านการต่างประเทศที่มุ่งให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้านการพัฒนา ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ผ่านกรอบความร่วมมือ South-South Cooperation และ North-South-South Cooperation เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals-MDGs) ซึ่งจะสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 2015 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) ภายหลังปี ค.ศ. 2015 (post-2015 development)

ความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา² (South-South Cooperation) United Nations Office for South-South Cooperation อธิบายว่า คือ ความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาสองประเทศหรือมากกว่า ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและวิชาการทั้งในระดับทวิภาคี ภูมิภาค อนุภูมิภาค หรือระหว่างภูมิภาค โดยรัฐบาลมีบทบาทนำร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อแบ่งปันความรู้ ความชำนาญ ทักษะ และทรัพยากร ในรูปแบบของการฝึกอบรม การถ่ายทอดเทคโนโลยี การสนับสนุนทางการเงิน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน บนหลักการของการเคารพในเอกราช อธิปไตย ความเป็นเจ้าของ ความทัดเทียม และผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยปราศจากเงื่อนไขและการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศคู่ร่วมมือ

เวทีความร่วมมือระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับลาตินอเมริกา (Forum for East Asia-Latin America Cooperation-FEALAC)³ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2542 มีชื่อเดิมว่า เวทีหารือระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับลาตินอเมริกา (East Asia-Latin America Forum-EALAF) เป็นกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศที่สำคัญมากเวทีหนึ่งที่ส่งเสริมความร่วมมือทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและวิชาการปัจจุบันมีประเทศสมาชิก 36 ประเทศ (ฝ่ายเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 16 ประเทศ ได้แก่ อาเซียน 10 ประเทศ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และมองโกเลีย และฝ่ายลาตินอเมริกา 20 ประเทศ ได้แก่ อาร์เจนตินา บราซิล โบลิเวีย โคลอมเบีย ชิลี สาธารณรัฐโดมินิกัน

¹ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, *ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย* [ออนไลน์], 2556, แหล่งที่มา: <http://www.tica.thaigov.net/main/th/aid/40403-ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย.html>.

² United Nations Office for South-South Cooperation, *What is South South Cooperation?* [Online], Available from: http://ssc.undp.org/content/ssc/about/what_is_ssc.html [15 May 2015].

³ กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้, *เวทีความร่วมมือระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับลาตินอเมริกา* [ออนไลน์], 2558, แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/business/th/abroad-news/91/47786-เวทีความร่วมมือระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับลาตินอเมริกา.html> [20 มิถุนายน 2558].

เอกวาดอร์ เม็กซิโก ปารากวัย เปรู ปานามา เอลซัลวาดอร์ คอสตาริกา คิวบา อูรุกวัย เวเนซุเอลา นิการากัว กัวเตมาลา ฮอนดูรัส และ ซูรินาเม) มีประชากรรวมกันประมาณร้อยละ 39 ของประชากรทั้งโลก มีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) รวมกันประมาณร้อยละ 33 ของทั้งโลก และมีมูลค่าการค้ารวมกันประมาณร้อยละ 33 ของการค้าทั้งโลก

ประเทศรายได้ปานกลาง⁴ (Middle Income Country) ธนาคารโลกนิยามว่าเป็นประเทศที่มีรายได้ประชาชาติ (Gross National Income–GNI) ต่อหัวของประชากร ระหว่าง 1,036–12,615 เหรียญสหรัฐฯ โดยแยกเป็นประเทศรายได้ปานกลางขั้นต่ำ (Lower Middle Income Country) คือประเทศที่มีรายได้ประชาชาติต่อหัวของประชากร ระหว่าง 1,036–4,085 เหรียญสหรัฐฯ และประเทศรายได้ปานกลางขั้นสูง (Upper Middle Income Country) คือ ประเทศที่มีรายได้ประชาชาติต่อหัวของประชากร ระหว่าง 4,086–12,615 เหรียญสหรัฐฯ และมีประชากรราว 5,000 ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้ร้อยละ 73 เป็นประชากรที่มีฐานะยากจน

ความสามารถในการแข่งขัน⁵ คือ ความสามารถของประเทศในการเสริมสร้างและรักษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในระยะยาว ซึ่งจะต้องเป็นทั้งการแข่งขันระดับต่างประเทศที่เป็นความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดโลก (Export) ควบคู่กับการแข่งขันในระดับชาติที่จะก่อให้เกิดความพอใจและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชากร

⁴ The World Bank, Middle Income Countries [Online], 2015, Available from: <http://www.worldbank.org/en/country/mic/overview>.

⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ทิศทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับสากล เพื่อเผชิญความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ [ออนไลน์], 2545, แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/portals/0/tasks/dev_ability/docu/data10.pdf.

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation-SSC)⁶

เป็นกรอบแนวคิดตามแผนปฏิบัติการ Buenos Aires Plan of Action (BAPA) เมื่อปี 2521 ที่พัฒนามาจากกรอบความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (Technical Cooperation among Developing Countries-TCDC) โดยมี United Nations Office for South-South Cooperation เป็นหน่วยงานดำเนินงาน ซึ่งให้คำอธิบายว่า SSC คือ ความร่วมมือในกรอบกว้างระหว่างประเทศกำลังพัฒนาสองประเทศหรือมากกว่า ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและวิชาการ ทั้งในระดับทวิภาคี ภูมิภาค อนุภูมิภาค หรือระหว่างภูมิภาค เพื่อแบ่งปันความรู้ ความชำนาญ ทักษะ และทรัพยากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และปัจจุบันได้ครอบคลุมถึงด้านการเพิ่มปริมาณการค้า การลงทุน การเคลื่อนไหวเพื่อการรวมกลุ่มประเทศในภูมิภาค การถ่ายทอดเทคโนโลยี การแบ่งปันผู้เชี่ยวชาญและแนวทางแก้ไขปัญหา

2.1.1.1 องค์ประกอบพื้นฐาน คือ ความร่วมมือที่ริเริ่ม บริหาร จัดการ โดยประเทศกำลังพัฒนาที่มีรัฐบาลแสดงบทบาทนำร่วมกับหน่วยงาน/สถาบันของภาครัฐและเอกชน องค์กรเอกชน และบุคคลต่างๆ เพื่อแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ ฝึกอบรม ถ่ายทอดเทคโนโลยี ร่วมมือด้านการเงินการคลัง และสนับสนุนด้านสิ่งของ ทั้งในระดับทวิภาคี พหุภาคี ในกรอบภูมิภาค อนุภูมิภาคและระหว่างภูมิภาค

2.1.1.2 แนวทางความร่วมมือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชาชนและประเทศกำลังพัฒนาเพื่อที่จะสร้างความเป็นอยู่ที่ดี พึ่งพาตนเองได้ และบรรลุเป้าหมายด้านการพัฒนาตามแนวทางสากล ซึ่งรวมทั้งเป้าหมายด้านการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals-MDGs) ทั้งนี้ประเทศกำลังพัฒนาจะเป็นผู้ริเริ่มและกำหนดประเด็นความร่วมมือบนหลักการของการเคารพในเอกราช อธิปไตย ความเป็นเจ้าของ ความทัดเทียม และผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยปราศจากเงื่อนไขและการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศคู่ร่วมมือ

2.1.1.3 วัตถุประสงค์พื้นฐานของความร่วมมือ คือ การพึ่งพา สนับสนุนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งได้แก่

⁶ United Nations Office for South-South Cooperation, What is South South Cooperation? [Online], Available from: http://ssc.undp.org/content/ssc/about/what_is_ssc.html [15 May 2015].

- 1) สนับสนุนการพึ่งพาตนเองของประเทศกำลังพัฒนาโดยการช่วยเพิ่มขีดความสามารถเชิงสร้างสรรค์ในการหาทางแก้ไขปัญหาด้านการพัฒนาที่ยังคงรักษาความต้องการและค่านิยมของประเทศเหล่านั้นไว้
- 2) ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แบ่งปันและระดมทรัพยากรด้านวิชาการและอื่นๆ และการพัฒนาขีดความสามารถที่สอดคล้องกัน
- 3) เสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศกำลังพัฒนาในการร่วมกันระบุและวิเคราะห์ปัญหาหลักของการพัฒนา และกำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น
- 4) เพิ่มปริมาณและคุณภาพความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ โดยการระดมขีดความสามารถเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของทรัพยากรที่ใช้เพื่อความร่วมมือกัน
- 5) สร้างสรรค์และเสริมสร้างขีดความสามารถทางเทคโนโลยีที่มีอยู่และการรับ/ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ของประเทศกำลังพัฒนาเพื่อให้บรรลุความต้องการด้านการพัฒนาของประเทศเหล่านั้น
- 6) เพิ่มและปรับปรุงการสื่อสารระหว่างประเทศกำลังพัฒนาเพื่อการตระหนักรู้ปัญหาร่วมกันและเข้าถึงองค์ความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งคิดค้นความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาด้านการพัฒนา
- 7) รับรู้และตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประเทศกำลังพัฒนาน้อยที่สุด ประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล ประเทศหมู่เกาะขนาดเล็ก และประเทศอื่นที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติและสภาวะวิกฤติต่างๆ
- 8) ส่งเสริมให้ประเทศกำลังพัฒนาเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากขึ้น และขยายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ

2.1.1.4 ประโยชน์ของความร่วมมือ ได้แก่

การสร้างอำนาจต่อรองของประเทศกำลังพัฒนาในการเจรจาพหุภาคี การได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ การพัฒนาขีดความสามารถใหม่ในประเทศกำลังพัฒนา การเปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างประเทศกำลังพัฒนา การส่งเสริมและเสริมสร้างการผนวกรวมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศกำลังพัฒนาในกรอบภูมิภาคที่กว้างขวางขึ้น การทวีคูณผลกระทบของความร่วมมือทางวิชาการ การสนับสนุนการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเพิ่มพูนความรู้และความมั่นใจแก่ประเทศกำลังพัฒนา การประสานนโยบายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาด้านการพัฒนา การพัฒนาเทคโนโลยีและนำเทคโนโลยีใหม่มาปรับใช้ในพื้นที่ การส่งเสริมแผนพัฒนาแห่งชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การวางแผนด้านเศรษฐกิจและสังคม การเชื่อมโยงการวิจัยและพัฒนากับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การใช้ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรธรรมชาติ และการบริหารจัดการที่ทันสมัย

ทั้งนี้การดำเนินงานความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (SSC) ของไทย แบ่งเป็น 2 ลักษณะกับ 2 กลุ่มประเทศ กล่าวคือ

1) กลุ่มประเทศที่มีระดับการพัฒนาและสถานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่าไทย ซึ่งส่วนใหญ่คือ ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด ไทยจะให้ความร่วมมือโดยรับผิดชอบงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทั้งหมด

2) กลุ่มประเทศที่มีระดับการพัฒนาค่อนข้างก้าวหน้าและสถานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับใกล้เคียงหรือสูงกว่าไทย ไทยจะให้ความร่วมมือในลักษณะหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่ทัดเทียมโดยเน้นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม และแนวทางปฏิบัติที่ดี บนหลักการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (Technical Cooperation among Developing Countries–TCDC) ที่คู่ร่วมมือทั้งสองฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่าย โดยประเทศเจ้าภาพรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในประเทศและประเทศผู้ส่งรับผิดชอบค่าใช้จ่ายระหว่างประเทศ

2.1.2 ความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South–South Cooperation–SSC) ในบริบทของประเทศรายได้ปานกลาง

ประเทศรายได้ปานกลางได้ให้ความสำคัญต่อแนวทางความร่วมมือในกรอบ SSC และได้ใช้เวทีของที่ประชุมต่างๆ ซึ่งล่าสุดได้แก่ ที่ประชุม High Level Conference of Middle Income Countries⁷ ณ ประเทศคอสตาริกา เมื่อปี 2556 และการประชุม Global Partnership for Effective Development Cooperation (GPEDC)⁸ ณ ประเทศเม็กซิโก เมื่อปี 2557 ในการผลักดันความร่วมมือระหว่างประเทศรายได้ปานกลางในกรอบ SSC และการเรียกร้องเรื่องต่างๆ อาทิ

1) การให้ความสำคัญต่อความร่วมมือในกรอบ SSC และ network governance ของกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศรายได้ปานกลาง การสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศและการแลกเปลี่ยนความรู้ แนวทางปฏิบัติที่ดีเพื่อเป้าหมายการพัฒนาทั้งระดับท้องถิ่น ระดับประเทศและระหว่างประเทศ ความสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศรายได้ปานกลาง โดยเน้นเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน พลังงาน และการเข้าถึงแหล่งพลังงานใหม่และพลังงานทดแทน

2) การให้ความสำคัญต่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาภายหลังปี 2015 และการเสริมสร้างความร่วมมือในกรอบ SSC และไตรภาคี เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการพัฒนาของประเทศรายได้ปานกลางทั้งในด้านการเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์และเทคโนโลยี ทั้งนี้โดยต้องการรูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมในการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตด้วยการสนับสนุนผู้ประกอบการและวิสาหกิจขนาดเล็กลำดับแรก การเข้าถึงแหล่งเงินเพื่อการพัฒนา และเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3) ประเทศกำลังพัฒนาควรเป็นฝ่ายกำหนดประเด็นการพัฒนาภายใต้กรอบ SSC ซึ่งเคารพในเอกราช อธิปไตย ความเป็นเจ้าของ ความเสมอภาค ปราศจากเงื่อนไขและการแทรกแซง

⁷ High Level Conference of Middle–Income Countries, Declaration [Online], Available from: <http://micconference.org/conference/declaration/> [18 June 2015].

⁸ Global Partnership for Effective Development Co–operation, Cooperation with Middle Income Countries Concept note [Online], Available from: <http://effectivecooperation.org/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/MICconceptnotev23sept.pdf> [20 June 2015].

กิจการภายใน และอยู่บนหลักการผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ความสอดคล้อง และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

4) ประเทศรายได้ปานกลางเป็นทั้งประเทศผู้ให้และผู้รับ แต่การใช้รายได้ต่อหัวของประชากรในการกำหนดประเทศรายได้ปานกลางมีข้อจำกัดและไม่ได้สะท้อนความต้องการด้านการพัฒนาที่แท้จริงของประเทศรายได้ปานกลางที่ต่างมีความแตกต่างที่หลากหลายและเผชิญสิ่งท้าทายเฉพาะไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลให้ประเทศเหล่านี้แม้มีระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงแต่ต้องติดกับดักประเทศรายได้ปานกลาง เนื่องจากมีความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายรายได้ คุณภาพชีวิต การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน มีสถาบันที่อ่อนแอ และมีประชากรที่ยากจนจำนวนมากที่สุดในโลก

5) ประเทศรายได้ปานกลางควรมีสีธรรมี่เสี่ยงและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของโลกมากขึ้น รวมทั้งความร่วมมือระหว่างและกับประเทศรายได้ปานกลางด้วยกัน และสหประชาชาติควรมีแผนปฏิบัติการว่าด้วยความร่วมมือกับประเทศรายได้ปานกลางเพื่อสนองตอบความต้องการการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป้าหมายการพัฒนาภายหลังปี 2015 (Sustainable Development Goal-SDG)

6) ความช่วยเหลือระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศรายได้ปานกลาง ในการส่งเสริมและสนับสนุนผลประโยชน์ การจัดลำดับความสำคัญและยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาประเทศ

7) การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมถือเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของประเทศรายได้ปานกลางในการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

8) ส่งเสริมความร่วมมือและมาตรการระดับประเทศและระหว่างประเทศที่จะสร้างความก้าวหน้าในเรื่องที่จะเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน คือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นธรรมและครอบคลุมทุกฝ่ายทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมในกรอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการเงินการลงทุนในประเทศรายได้ปานกลาง

9) ประเทศรายได้ปานกลางมีความก้าวหน้าด้านการศึกษา สาธารณสุข และโครงการทางสังคม ซึ่งความยั่งยืนของสิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยการสนับสนุนและการรักษาพันธกรณีของประชาคมระหว่างประเทศโดยการส่งเสริมกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศสำหรับประเทศรายได้ปานกลาง

นอกจากนี้ Robledo⁹ ยังได้ศึกษาแนวทางความร่วมมือในกรอบ SSC ของประเทศรายได้ปานกลางในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา โดยเห็นว่าประเทศเหล่านี้ได้ใช้เวทีความร่วมมือในกรอบ SSC เพื่อการเป็นผู้นำระดับภูมิภาคและระดับโลก การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ เทคโนโลยี และทรัพยากร ระหว่างประเทศกำลังพัฒนา โดยนโยบายความร่วมมือในกรอบ SSC ของประเทศในกลุ่มลาตินอเมริกา คือ เพื่อการพึ่งพาตนเอง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เสริมสร้างอธิปไตย การรวมตัวของประเทศในภูมิภาคที่มีความคล้ายคลึงกันด้านภาษา วัฒนธรรม และเผชิญสิ่งท้าทายคล้ายกัน

⁹ Carmen Robledo, "New donors, same old practices? South-South Cooperation of Latin American emerging donors," *Bandung Journal of the Global South* (2015) 2:3 DOI 10.1186/s40728-014-0008-0 [Online], Available from: <http://www.bandungjournal.com/content/2/1/3>.

ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และการพัฒนา โดยแต่ละประเทศมีความมุ่งหวังจากความร่วมมือ SSC ต่างกันเช่น

- 1) บราซิลต้องการเป็นผู้นำของกลุ่มอเมริกาใต้และผู้แทนถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ
- 2) ชิลีต้องการเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ในการเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยและการเสริมสร้างสถาบัน
- 3) โคลอมเบียต้องการปรับปรุงภาพลักษณ์ประเทศให้เป็นผู้ดำเนินการอภิปรายประเด็นเกี่ยวกับความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา
- 4) คิวบาต้องการลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากการถูกกีดกันทางการค้าจากสหรัฐฯ ด้วยการให้ความร่วมมือทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนกับทรัพยากรหรือเทคโนโลยี เช่น การให้บริการทางการแพทย์เพื่อแลกน้ำมัน
- 5) กลุ่มลาตินอเมริกายังใช้ความร่วมมือในกรอบ SSC เพื่อลดการครอบงำของฝ่ายตะวันตก เช่น การก่อตั้งธนาคาร BRICS เพื่อลดการพึ่งพา IMF และ World Bank

2.1.3 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

ประเทศไทยเปลี่ยนสถานะเป็นประเทศผู้ให้และหุ้นส่วนความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ภายหลังไทยก้าวขึ้นเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางที่ส่งผลให้ประเทศผู้ให้เดิมนำโดยยูดีความช่วยเหลือในกรอบทวิภาคีแก่ประเทศไทย โดยไทยเริ่มให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาแก่ประเทศต่างๆ นับแต่ ปี 2534 ซึ่งถือเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศ ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การค้าการลงทุน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) เพื่อตอบสนองความต้องการเพื่อการพัฒนาของประเทศคู่ร่วมมือในสาขาที่ไทยมีศักยภาพ เช่น สาขาเกษตร สาธารณสุข การพัฒนาชนบท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบรรลุเป้าหมายแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals–MDGs) และเพื่อส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรไทยและสถาบันไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ รวมทั้งเพื่อเป็นการสะท้อนถึงพันธกรณีและความมีมนุษยธรรมของไทยที่มีต่อประชาคมของโลก ในการร่วมมือเพื่อช่วยลดปัญหาระหว่างประเทศ

การดำเนินงานเน้นความร่วมมือทางวิชาการทั้งในรูปแบบของความร่วมมือกับประเทศผู้ให้เดิมที่เป็นประเทศพัฒนาแล้ว เพื่อร่วมกันช่วยเหลือประเทศที่สาม (North–South–South Cooperation) หรือความร่วมมือแบบไตรภาคี (Triangular Cooperation) และรูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน หรือ South–South Cooperation ในลักษณะของการให้ทุนศึกษา ทุนฝึกอบรม การส่งผู้เชี่ยวชาญ อาสาสมัคร ไปปฏิบัติงานในประเทศคู่ร่วมมือที่เป็นกลุ่มประเทศเป้าหมายตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ประเทศเพื่อนบ้านของไทย และประเทศในอนุภูมิภาคและภูมิภาคต่างๆ เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียตะวันออกและแปซิฟิก เอเชียใต้ เอเชียกลาง ยุโรปตะวันออก ลาตินอเมริกาและแคริบเบียน รวมถึงแอฟริกา และกรอบความร่วมมือต่างๆ เช่น Ayeyawady–Chao Phraya–Mekong Economic Cooperation Strategy (ACMECS) Greater Mekong Sub–region (GMS)

ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทย ปี 2555–2559¹⁰ ระบุว่ารัฐบาลได้กำหนดนโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

1) การเร่งส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยส่งเสริมความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาคม และสื่อมวลชน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดี และความใกล้ชิดระหว่างกัน อันจะนำไปสู่การขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การส่งเสริมการท่องเที่ยว การขยายการค้ามาคมขนส่ง และความร่วมมือด้านอื่นๆ ภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค เพื่อส่งเสริมความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน

2) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดตั้งประชาคมอาเซียน และส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ในเอเชียภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ และเตรียมความพร้อมของทุกภาคส่วน ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และความมั่นคง

3) เพื่อเสริมสร้างบทบาทที่สร้างสรรค์ และส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติในองค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเวทีสหประชาชาติ และองค์การระดับภูมิภาคต่างๆ

4) กระชับความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับประเทศกลุ่มประเทศ และองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลก เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในประเทศไทย พร้อมกับการสร้างภูมิคุ้มกัน และขีดความสามารถในการแข่งขันให้เศรษฐกิจไทย

5) สนับสนุนการเข้าถึงในระดับประชาชนของนานาชาติ พร้อมทั้งส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดี และความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนาเพื่อให้ประชาชน รัฐบาล และประชาคมระหว่างประเทศ มีทัศนคติในทางบวกต่อประชาชนและประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม ขณะที่ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยเน้นในบริบทของการเป็นประเทศผู้ให้ ประเทศไทยยังมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาประเทศให้ก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลางที่ยังคงประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ และความต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในด้านการผลิต การค้า การลงทุน จึงเป็นเหตุให้ไทยยังคงต้องการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมจากประเทศที่มีระดับความก้าวหน้าทัดเทียมหรือสูงกว่าเพื่อมาแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์ต่อยอดการพัฒนาของประเทศ ซึ่งงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาภายใต้การดำเนินงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศที่ยังคงแฝงมิติของการรับถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้ตามความต้องการของไทยโดยตรง คือ ความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศคู่ร่วมมือในลาตินอเมริกา เนื่องจากเป็นประเทศรายได้ปานกลางที่มีศักยภาพในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในลักษณะ South-South Cooperation ระหว่างประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่ทัดเทียมหรือสูงกว่าไทย ซึ่งเป็นทางเลือกสำคัญภายหลังประเทศผู้ให้เดิมหรือประเทศพัฒนาแล้วยุติความร่วมมือทวิภาคีกับไทย

¹⁰ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ, ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (ปี 2555–2559), กระทรวงการต่างประเทศ, 2555 (เอกสารภายใน).

2.1.4 แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา (ปี 2556–2560)¹¹

กระทรวงการต่างประเทศให้ความสำคัญต่อภูมิภาคลาตินอเมริกาในฐานะเป็น

- 1) ตลาดใหม่เพื่อรองรับสินค้าไทยและเขตเขตตลาดการส่งออกเดิมของไทยในยุโรปและอเมริกา
- 2) แหล่งวัตถุดิบสำหรับป้อนอุตสาหกรรมไทย และ 3) แหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยี เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ เนื่องจากลาตินอเมริกาเป็นภูมิภาคที่ครอบคลุมประเทศในอเมริกากลาง แคริบเบียน และอเมริกาใต้ จำนวน 46 ประเทศ มีจำนวนประชากรกว่า 600 ล้านคน มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยมีบราซิล เม็กซิโก และอาร์เจนตินา เป็นประเทศที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product-GDP) มากที่สุดในภูมิภาคหรือกว่าร้อยละ 70 ของทั้งภูมิภาค มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ น้ำมันดิบ ทองแดง เหล็ก ถ่านหิน และแก๊สธรรมชาติ รวมทั้งมีศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และพลังงาน อาทิ พลังงานทดแทน วิทยาศาสตร์การแพทย์ เทคโนโลยีการเกษตร ประกอบกับประเทศหลักๆ ในภูมิภาคลาตินอเมริกาหันมาให้ความสนใจต่อเอเชียมากขึ้นเนื่องจากสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าและตลาดหลักของลาตินอเมริกา ยังไม่สามารถฟื้นตัวจากภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย จึงเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้กระทรวงการต่างประเทศ โดยกรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา (ปี 2556–2560) โดยมุ่งหวังให้ประเทศไทยใช้ประโยชน์จากมุมมองของประเทศในลาตินอเมริกา ข้างต้น เพื่อดึงดูดให้ใช้ไทยเป็นประตูสู่อาเซียนและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ระหว่างกันในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาค อาทิ บราซิล เม็กซิโก อาร์เจนตินา ชิลี เปรู โคลอมเบีย

2.1.4.1 เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในภาพรวม

- 1) ด้านการเมือง ความมั่นคงเพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมกันในเวทีระหว่างประเทศ และสร้างเครือข่ายด้านความมั่นคงเพื่อแก้ไขปัญหาข้ามชาติร่วมกัน
- 2) ด้านเศรษฐกิจ/การค้า/การลงทุนเพื่อให้ลาตินอเมริกาเป็นตลาดใหม่รองรับสินค้าไทยและเป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับป้อนอุตสาหกรรมไทยขยายตลาดท่องเที่ยวของไทย เนื่องจากคนลาตินอเมริกามีรายได้สูงและนิยมเดินทางท่องเที่ยว
- 3) ด้านสังคม/วัฒนธรรม/ประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับประเทศไทยผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ และสร้างความนิยมไทยผ่านทางอาหารไทยและศิลปวัฒนธรรมไทย อาทิ มวยไทย ให้เป็นที่แพร่หลายในภูมิภาคลาตินอเมริกา
- 4) ด้านวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี/พลังงาน/นวัตกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนทางวิชาการและเทคโนโลยีโดยเน้นการประยุกต์ใช้กับประเทศในภูมิภาคที่มีความก้าวหน้าในด้านต่างๆ
- 5) ด้านภาพลักษณ์ของไทยเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ของไทยในฐานะที่เป็นสังคมประชาธิปไตย มีเศรษฐกิจและการเมืองที่มั่นคง

¹¹ กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้, แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา (ปี 2556–2560), กระทรวงการต่างประเทศ, 2556 (เอกสารภายใน).

6) ด้านความเชื่อมโยงระดับภูมิภาคเพื่อสร้างความเชื่อมโยงกับไทย (Connectivity) โดยเฉพาะการเชื่อมโยงด้านโลจิสติกส์ทั้งทางอากาศและทางทะเล เพื่อลดอุปสรรคด้านระยะทางที่ห่างไกล

2.1.4.2 กลยุทธ์ในภาพรวม

1) ด้านการเมืองและความมั่นคงคือการส่งเสริมการพบปะหารือระหว่างผู้นำ การแลกเปลี่ยนเยือนระดับสูง การเสริมสร้างพันธมิตรทางการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกันในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ และการสร้างเครือข่ายข่าวกรองเพื่อการแก้ไขปัญหาข้ามชาติร่วมกัน

2) ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนอาทิ การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในกลุ่ม ASEAN กับกลุ่มประเทศใน Pacific ส่งเสริมให้นักลงทุนไทยไปลงทุนในภูมิภาคลาตินอเมริกา

3) ด้านการศึกษา วิชาการ วัฒนธรรมและด้านความสัมพันธ์ระดับประชาชน อาทิ การส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับประชาชน การท่องเที่ยว ความร่วมมือทางวัฒนธรรมและทุนการศึกษา/อบรมระยะสั้นและระยะยาว ผ่านกรอบความร่วมมือทวิภาคี พหุภาคี ส่งเสริมการสร้างผู้เชี่ยวชาญประเทศไทยการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาชั้นนำของไทย และความร่วมมือทางด้านการกีฬา ส่งเสริมให้คนไทยหรือคนท้องถิ่นเปิดร้านอาหารไทยในภูมิภาค

4) ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและนวัตกรรมอาทิ การแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีและวิชาการด้านการเกษตร พลังงานทดแทน ดาราศาสตร์ วิศวกรรมอวกาศ และนิวเคลียร์เพื่อการวิจัยและการแพทย์ เกษษกรรมและไบโอเทคโนโลยี นิติวิทยาศาสตร์

5) ด้านการส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทย ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ประเทศไทย และบทบาทของประเทศไทยในเวทีต่างๆ ผ่านสื่อท้องถิ่น และการหารือของผู้แทนไทยกับผู้แทนของประเทศในลาตินอเมริกาในระดับต่างๆ รมณรงค์ป้องกันปัญหาหญิงไทยตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ายาเสพติดข้ามชาติในลาตินอเมริกา

6) ด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ได้แก่ การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรในสาขาที่ไทยมีความเชี่ยวชาญและมีผลประโยชน์ร่วมกัน อาทิ การประมง การเกษตร การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ตลอดจนความร่วมมือในการพัฒนาประเทศที่สาม หรือ Trilateral Cooperation

7) การเปิดสำนักงานใหม่ในต่างประเทศและแต่งตั้งกงสุลกิตติมศักดิ์ในประเทศที่มีศักยภาพ

2.1.4.3 แผนปฏิบัติการบูรณาการภูมิภาคลาตินอเมริกา ปี 2555–2559¹²

กระทรวงการต่างประเทศได้แปลงแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกาข้างต้นสู่การปฏิบัติโดยการจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการบูรณาการภูมิภาคลาตินอเมริกาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานไทยมีทิศทางในการทำงานต่อภูมิภาคลาตินอเมริกาไปในทางเดียวกันซึ่งแผนดังกล่าว

¹² กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้, "กรม. มิมติเห็นชอบแผนปฏิบัติการบูรณาการภูมิภาคลาตินอเมริกา 2555–2560," โทรเลข ที่ 1103/720/2555, 6 พฤศจิกายน 2555 (เอกสารภายใน).

ครอบคลุมเนื้อหาด้านการเมือง เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีวิชาการ การศึกษา การท่องเที่ยวและวัฒนธรรม และคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบเมื่อเดือนสิงหาคม 2555 โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ทางการเมือง ความมั่นคง และความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศ

ส่วนที่ 2 การส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจการค้า

ส่วนที่ 3 การส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ การลงทุน การบริการ และการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 4 การส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสาขาที่มีศักยภาพ โดยมีเป้าหมายให้ไทยเป็นหุ้นส่วนอันดับต้นจากอาเซียนในการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การศึกษาและวิชาการ พลังงาน ความร่วมมือภาคเอกชนและประชาชน และวัฒนธรรมกับภูมิภาค และมีกรอบความร่วมมือในสาขาศักยภาพหลักอย่างมีระบบ โดยสาขาที่มีความเกี่ยวข้องกับงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้แก่

1) สาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม และนวัตกรรม

ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม และนวัตกรรม โดยเฉพาะสาขา เกษตร ปศุสัตว์ ประมง เทคโนโลยีชีวภาพ วิทยาศาสตร์สุขภาพและการกีฬา เทคโนโลยีอวกาศและ ภูมิสารสนเทศ ดาราศาสตร์และพลังงาน เทคโนโลยีเกี่ยวกับการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร รวมถึง ความร่วมมือด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี ในด้านเทคโนโลยีการสำรวจทรัพยากรธรณีและการ ทำเหมืองแร่ใต้ดิน ตลอดจนการพัฒนาองค์ความรู้และการพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีสะอาด การเตรียมการรับมือด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมีศูนย์ ข้อมูลถ่ายทอดองค์ความรู้ พร้อมทั้งจัดตั้งระบบบริหารการแลกเปลี่ยนความรู้และการเตรียมพร้อม โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้ประกอบการไทยในรูปแบบต่างๆ

โดยมีหน่วยงานดำเนินการหลัก ได้แก่ กรมความร่วมมือระหว่าง ประเทศ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัยบูรพา สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์

2) การศึกษาและวิชาการ

ส่งเสริมและใช้ประโยชน์จากความร่วมมือและการประชุมทาง วิชาการทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี ความร่วมมือจัดตั้งไทยศึกษา (Thai Studies) และลาติน อเมริกันศึกษา (Latin American Studies) ในสถาบันการศึกษาของไทยและประเทศเป้าหมายใน ลาตินอเมริกา ความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัยในสาขาที่มีศักยภาพ ได้แก่ ความร่วมมือด้าน การศึกษา (ภาษาสเปน โปรตุเกส และลาตินอเมริกันศึกษา) การกีฬา การเกษตร (การแปรรูปอาหาร สินค้าประมง สินค้าปศุสัตว์ ตลอดจนพืชผักและผลไม้ เป็นต้น) เทคโนโลยีชีวภาพ การแพทย์ชีวภาพ อุตสาหกรรม สาธารณสุข พลังงานและพลังงานทดแทน ความมั่นคงทางอาหาร อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ การป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติทางธรรมชาติ การเงินการคลัง รวมทั้งการเสริมสร้างขีดความสามารถ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านภาษาสเปนและโปรตุเกส การสร้างเครือข่ายของผู้ที่เคยศึกษาใน

ภูมิภาคลาตินอเมริกา ความร่วมมือแบบไตรภาคีระหว่างไทยและประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศที่สามและความร่วมมือกับสถาบัน Think Tank

โดยมีหน่วยงานดำเนินการหลัก ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ (กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ สถาบันทเววงส์วีโรปการ สอท.ไทยทั้ง 5 แห่งในลาตินอเมริกา) กรมส่งเสริมการเกษตรมหาวิทยาลัยมหิดล ศูนย์ส่งเสริมการค้าเอเชียตะวันออกเฉียงและลาตินอเมริกา (SEA-LAC Trade Center)

3) พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติ

เสริมสร้างความร่วมมือด้านพลังงานและทรัพยากรธรรมชาติผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิชาการ ความเชี่ยวชาญ และสนับสนุนด้านเทคโนโลยีระหว่างกันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการผลิตและพัฒนาพลังงานและพลังงานทดแทน และการอนุรักษ์พลังงานอย่างยั่งยืน การพัฒนามาตรฐานด้านพลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงานการสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการแลกเปลี่ยนการฝึกอบรมในสาขาพลังงานและพลังงานทดแทน และการอนุรักษ์พลังงานกับหน่วยงานชั้นนำของภูมิภาคลาตินอเมริกาส่งเสริมช่องทางและกฎระเบียบเกี่ยวกับความร่วมมือด้านพลังงาน ปีโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ เหมืองแร่ และแหล่งพลังงานอื่นๆ รวมทั้งการทำความตกลงด้านพลังงาน พลังงานทดแทน การอนุรักษ์พลังงาน และทรัพยากรธรรมชาติกับประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกา

โดยมีหน่วยงานดำเนินการหลัก ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ สถาบันนิวเคลียร์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์

2.1.5 ร่างแผนยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ ปี 2559-2564¹³

กระทรวงการต่างประเทศกำลังยกร่างแผนยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ ปี 2559-2564 ที่กำหนดให้การส่งเสริมและขยายความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (วทน.) กับต่างประเทศ เป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินงานเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการผลักดันความร่วมมือและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้าน วทน.กับประเทศที่ไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและประเทศที่ไม่ใกล้ชิดแต่มีสาขาความเชี่ยวชาญและความโดดเด่นด้าน วทน.ที่ไทยต้องการบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งสนับสนุนความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการดำเนินงานความร่วมมือด้าน วทน.กับต่างประเทศ โดยมีประเทศเป้าหมายที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่ไทยต้องการ ดังนี้

¹³ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, "โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ," บันทึกข้อความ ที่ 0702/ว722/2558, 21 เมษายน 2558 (เอกสารภายใน) .

ภูมิภาค	ประเทศ	สาขาความร่วมมือ
ทวีปอเมริกา	บราซิล	พลังงานทดแทน
	อาร์เจนตินา	พลังงานนิวเคลียร์ นิติวิทยาศาสตร์
	ชิลี	เทคโนโลยีการเกษตร ดาราศาสตร์
	เม็กซิโก	การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเชิงอุตสาหกรรม การแปรรูปอาหาร สาธารณสุข
	สหรัฐอเมริกา	การแพทย์ วิทยาศาสตร์ เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ความปลอดภัย และประสิทธิภาพการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน
	แคนาดา	การแพทย์ สาธารณสุข การเพาะเลี้ยงกุ้ง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ อากาศ การศึกษา
ทวีปยุโรป	เบลเยียม	เภสัชกรรม พลังงานทดแทน
	เยอรมนี	พลังงานทดแทน พลังงานทางเลือก อาชีวศึกษา การสร้างผู้ประกอบการใหม่
ทวีปเอเชีย	จีน	พลังงานนิวเคลียร์ พลังงานทดแทน พลังงานทางเลือก ระบบราง และการขนส่ง
	เกาหลีใต้	เทคโนโลยีการเกษตร

โดยกำหนดสาขานำร่องได้แก่ เกษตรและอาหาร เทคโนโลยีการแพทย์และชีววิทยาศาสตร์ พลังงานและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อภาคการผลิตและเศรษฐกิจดิจิทัล การพัฒนากำลังคน การศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 สรุปกรอบแนวคิด

โดยที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ เป็นหน่วยงานกลางของภาครัฐที่ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในบริบทของความร่วมมือทางวิชาการที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก และได้ใช้แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา เป็นกรอบการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อพัฒนากับประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกา ดังนั้นการศึกษาเพื่อประเมินผลการแปลงแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติจึงมีความสำคัญต่อการปรับปรุง แก้ไขจุดอ่อนและข้อจำกัดในการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานในระยะต่อไปกับประเทศเป้าหมายที่มีความร่วมมืออยู่ในปัจจุบัน และเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างในการขยายความร่วมมือกับประเทศรายได้ปานกลางอื่นที่มีศักยภาพ เพื่อให้การสนองตอบแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ 3 ผลการศึกษา

รายงานการศึกษาระดับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยกับประเทศเป้าหมายหลักในลาตินอเมริกาที่มีความร่วมมือทวิภาคีกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี โคลอมเบีย ในประเด็นการตอบสนองต่อแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา (ปี 2556–2560) โดยเฉพาะต่อเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน และนวัตกรรม และการชดเชยความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศพัฒนาแล้วที่ยุติไปภายหลังไทยก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้ปานกลางและเพื่อพิจารณาใช้ความร่วมมือดังกล่าวเป็นแนวทางตัวอย่างในการขยายการดำเนินงานความร่วมมือกับประเทศที่มีศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน และนวัตกรรม ในภูมิภาคลาตินอเมริกา เช่น เม็กซิโก คิวบา รวมทั้งประเทศเป้าหมายอื่นตามร่างแผนยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศซึ่งผลการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในการสนองตอบแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการภูมิภาคลาตินอเมริกา

ไทยได้ใช้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาภายใต้ความรับผิดชอบของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นกลไกทางการทูตที่สำคัญในการตอบสนองนโยบายต่างประเทศในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อปูทางสู่การเสริมสร้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน โดยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ประเทศไทยในภูมิภาคลาตินอเมริกาได้เริ่มดำเนินมานับแต่ช่วงทศวรรษ 2540 แต่เนื่องจากความห่างไกลทางภูมิศาสตร์ และขาดความรู้จักคุ้นเคยระหว่างกัน ประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกาจึงถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีลำดับความสำคัญท้ายสุดของความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยรองจากประเทศในภูมิภาคที่ได้รับมีความสำคัญอันดับแรก ได้แก่ ภูมิภาคเอเชีย อาทิ ประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน เอเชียใต้ แปซิฟิกตะวันออกกลาง และภูมิภาคแอฟริกาตามลำดับ โดยความร่วมมือส่วนใหญ่ได้ดำเนินผ่านทางกรอบเวทีความร่วมมือระหว่างเอเชีย ตะวันออกและลาตินอเมริกา (Forum for East Asia–Latin America Cooperation–FEALAC) อาทิ การให้ทุนฝึกอบรมนานาชาติประจำปี (Annual International Training Courses–AITC) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการปราบปรามยาเสพติด การจัดการสัมมนา/ดูงาน ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดย่อม (SMEs) การจัดโครงการบัวแก้วสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประเทศสมาชิก รวมทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการศึกษาดูงานกับประเทศในกลุ่มลาตินอเมริกาในสาขาประมงและการท่องเที่ยว

ภายหลังที่กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการภูมิภาคลาตินอเมริกา กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจึงได้ใช้เป็นกรอบการทำงานความร่วมมือทวิภาคีกับ

ประเทศเป้าหมายในภูมิภาคอย่างเป็นทางการ และเป็นรูปธรรม และโดยที่ประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา เป็นประเทศรายได้ปานกลางที่มีระดับการพัฒนาและเทคโนโลยีที่ใกล้เคียงหรือสูงกว่าไทย จึงเป็นช่องทางให้ไทยได้ใช้เพื่อแลกเปลี่ยนและรับการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีโดยตรงตามความต้องการของไทยภายใต้กรอบความร่วมมือทวิภาคีระหว่างประเทศกำลังพัฒนาในระนาบเดียวกัน (Horizontal Cooperation) ทั้งนี้เพื่อชดเชยความร่วมมือในระนาบแนวตั้ง (Vertical Cooperation) ในกรอบทวิภาคีระหว่างไทยกับประเทศพัฒนาแล้วหรือประเทศผู้ให้เดิมที่ยุติไปภายหลังไทยก้าวขึ้น เป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจึงได้จัดทำแผนงานความร่วมมือทางวิชาการภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) เพื่อสนองตอบแผน ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการดังกล่าวและเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการกับประเทศเป้าหมายใน ภูมิภาคลาตินอเมริกา ซึ่งส่วนใหญ่ไทยมีสถานเอกอัครราชทูตตั้งอยู่และเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี และโคลอมเบีย โดยความร่วมมือเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยน เทคโนโลยีในสาขาที่แต่ละฝ่ายมีความก้าวหน้าเชิงเปรียบเทียบมากกว่าและอยู่บนพื้นฐานของ ผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาศักยภาพหลักที่กำหนดตามแผนปฏิบัติการข้างต้น (สาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม และนวัตกรรมการศึกษาและวิชาการ พลังงานและ ทรัพยากรธรรมชาติ) ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มขีดความสามารถแก่ประเทศไทยโดยรวมโดยมี แนวทางในการดำเนินงานความร่วมมือทวิภาคี ดังนี้

1) รูปแบบการให้ความร่วมมือกับกลุ่มลาตินอเมริกา

เนื่องจากงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเน้นในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อ เสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรและสถาบันของไทยในการเพิ่มพูนประสบการณ์และ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับประเทศคู่ร่วมมือ รูปแบบความร่วมมือจึงเป็น

- (1) การจัดส่งผู้เชี่ยวชาญไปให้คำปรึกษา แนะนำและแลกเปลี่ยนทางด้านวิชาการ
- (2) การพัฒนาบุคลากร โดยการให้ทุนฝึกอบรม/ดูงาน

2) ลักษณะความร่วมมือ

เป็นความร่วมมือแบบหุ้นส่วนภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) โดยใช้หลักการ Technical Cooperation among Developing Countries (TCDC) คือ การร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่าย โดยประเทศเจ้าภาพรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ภายในประเทศและประเทศเยือนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายระหว่างประเทศ

3) สาขาความร่วมมือ

เนื่องจากเป็นความร่วมมือในลักษณะแลกเปลี่ยน จึงดำเนินงานตามสาขาความ เชี่ยวชาญของแต่ละประเทศที่เป็นสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาที่แต่ละฝ่ายมีความก้าวหน้าเชิง เปรียบเทียบมากกว่า โดยเน้นสาขาเกษตร (ประมง ปศุสัตว์ การเพิ่มผลผลิต) การท่องเที่ยว วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวมทั้งสาขาอื่นๆ ที่เชี่ยวชาญและสอดคล้องต่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

3.1.1 ความร่วมมือกับประเทศเป้าหมาย

3.1.1.1 บราซิล

1) ความสำคัญของบราซิลต่อไทย

ไทยและบราซิลสถาปนาความสัมพันธ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2502 โดยปัจจุบันไทย และบราซิลต่างเป็นคู่ค้าอันดับ 1 ระหว่างกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และลาตินอเมริกา ซึ่งในปี 2558 ทั้งสองประเทศมีมูลค่าการค้ารวมคิดเป็น 40,052.52 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 1.21 แสนล้านบาทสินค้าส่งออกสำคัญ ได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ยางพารา เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์ยาง และสินค้าที่นำเข้า ส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบสำหรับป้อนโรงงานอุตสาหกรรม อาทิ พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ ด้ายและเส้นใย

บราซิลผลิตอ้อยเป็นอันดับหนึ่งของโลก มีระบบการผลิตและเทคโนโลยีการใช้เครื่องจักรกลการผลิตอ้อยที่ทันสมัยเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตพลังงานและมีความชำนาญในการผลิตเอทานอล โดยปัจจุบันบราซิลเป็นผู้ผลิตเอทานอลอันดับ 2 ของโลก และเป็นประเทศที่ส่งออก เอทานอลมากที่สุดในโลก ดังนั้นไทยจึงพิจารณาขยายความร่วมมือกับบราซิลในอุตสาหกรรมดังกล่าว ซึ่งจะเป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนาอุตสาหกรรมเอทานอลของไทย นอกจากนี้บราซิลยังมีความก้าวหน้าด้านเครื่องบินการเกษตร

ทั้งนี้ไทยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาให้ไทยเป็นหุ้นส่วนอันดับต้นจากอาเซียนในการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือกับบราซิล ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การศึกษาและวิชาการ พลังงาน การเกษตร การท่องเที่ยว ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนและประชาชน และมีกรอบความร่วมมือในสาขาศักยภาพหลักอย่างเป็นระบบ

2) ปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญ

(1) ข้อตกลง

ก. ความตกลงทางวิทยาศาสตร์และวิชาการ (Agreement for Technical and Scientific Cooperation between Thailand and Brazil)

ข. บันทึกความเข้าใจด้านความร่วมมือไตรภาคี เพื่อดำเนินงานในประเทศเพื่อนบ้านของแต่ละฝ่ายหรือในต่างภูมิภาคที่เห็นชอบร่วมกัน ในสาขาที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนา เช่น สาขาเกษตร สาธารณสุข

ค. ความตกลงกับหน่วยงานอื่นของไทยด้านความร่วมมือทางวิชาการด้านมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช

(2) กลไกการบริหารงานความร่วมมือ คือ Brazil Cooperation Agency (ABC) Ministry of External Relations เป็นหน่วยงานกลางของรัฐบาลในการดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศรวมทั้งการประสานงานผ่านการประชุม Political Consultation ระหว่างกระทรวงการต่างประเทศและสถานเอกอัครราชทูตของทั้งสองฝ่าย

3) ศักยภาพและความต้องการ

(1) สาขาที่บราซิลมีศักยภาพ ได้แก่ แหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ พลังงานทดแทนซึ่งรวมถึงเอทานอล เทคโนโลยีการเกษตร/อาหาร ประมง ปศุสัตว์ วิทยาศาสตร์ การแพทย์ สาธารณสุข อากาศยานการบริหารจัดการศัตรูพืชและแมลงวันผลไม้ (Fruit flies)

ทั้งนี้บริษัท ปตท.สผ. จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีการลงทุนสำรวจ และขุดเจาะน้ำมันร่วมกับบราซิล สนใจในการพัฒนาบุคลากรด้านการขุดเจาะน้ำมันในแหล่งน้ำลึก โดยประสงค์ให้ภาครัฐช่วยผลักดันความร่วมมือด้านเทคโนโลยีการขุดเจาะน้ำมันในแหล่งน้ำลึกร่วมกับ บริษัทน้ำมันของบราซิล¹⁴

(2) สาขาความร่วมมือที่บราซิลต้องการจากไทย ได้แก่ ความร่วมมือ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

4) การสนองตอบต่อประเด็นยุทธศาสตร์ไทยด้านความร่วมมือในสาขาที่มีศักยภาพ

ไทยและบราซิลได้จัดทำ Plan of Action for Bilateral and Trilateral Cooperation (PoA) 2013–2015 อันเป็นส่วนหนึ่งของบันทึกความเข้าใจด้านความร่วมมือไตรภาคี โดยตกลงที่จะร่วมมือกันใน 3 สาขา คือ 1) พลังงานทดแทน เน้นเรื่องการพัฒนาพลังงานทางเลือกแบบ Biofuel หรือ Biomass 2) การเกษตรเพื่อสนับสนุนสาขาพลังงาน โดยเน้นการเพิ่มผลผลิตพืชพลังงาน คือ อ้อย มันสำปะหลัง และปาล์ม การพัฒนาทักษะและศักยภาพในการใช้เทคนิคเพื่อควบคุมแมลงผลไม้ และกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน 3) การท่องเที่ยวเป็นการร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดทำนโยบายและแนวทางปฏิบัติโดยเฉพาะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การจัดทำมาตรฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การกำกับภาคธุรกิจท่องเที่ยว รวมทั้งความร่วมมือไตรภาคีเพื่อร่วมกันช่วยเหลือเมียนมาร์

แต่จนถึงปัจจุบันความร่วมมือระหว่างกันไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากบราซิลประสบปัญหาด้านงบประมาณจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย ส่งผลให้บราซิลประสงค์ที่จะให้ฝ่ายไทยเป็นผู้รับผิดชอบงบประมาณทั้งหมดในกิจกรรมที่เป็นความต้องการของฝ่ายไทยซึ่งผิดเงื่อนไขการดำเนินการร่วมมือทางวิชาการไทย-บราซิล ตาม PoA ข้างต้นที่ได้ตกลงร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานจึงส่งผลให้กิจกรรมต่างๆ ต้องขอชะลอไว้ก่อนโดยเฉพาะด้านไตรภาคี เนื่องจากในขั้นนี้ฝ่ายบราซิลขอเน้นความร่วมมือในลักษณะทวิภาคี

3.1.1.2 อาร์เจนตินา

1) ความสำคัญของอาร์เจนตินาต่อไทย

อาร์เจนตินาเป็นประเทศแรกในลาตินอเมริกาที่ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อปี 2498 มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่อันดับ 3 ของลาตินอเมริกา เป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรรายใหญ่ โดยผลิตถั่วเหลืองเป็นอันดับสองของโลก และเป็นคู่ค้าอันดับ 3 ของไทยในลาตินอเมริกา รองจากบราซิลและเม็กซิโกโดยการค้าระหว่างกันในปี 2558 (สินค้า 10 อันดับแรก)

¹⁴ กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้, การประชุมหารือเรื่องการส่งเสริมความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี นวัตกรรม และพลังงาน กับประเทศในลาตินอเมริกาและแคริบเบียน, โทรเลข ที่ 1103/135/2558, 27 กุมภาพันธ์ 2558 (เอกสารภายใน).

มีมูลค่าประมาณ 13,600 ล้านบาทและไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้า โดยสินค้าส่งออกของไทย อาทิ รถยนต์และอุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ เครื่องยนต์สันดาปภายใน แบบลูกสูบ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ และสินค้านำเข้าของไทย อาทิ พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช สัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ผลิตภัณฑ์เวชกรรมและเภสัชกรรมเคมีภัณฑ์ ด้ายและเส้นใย สัตว์น้ำสด แช่เย็นและแปรรูป

2) ปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญ

(1) ข้อตกลง

- ก. ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการ
- ข. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา
- ค. ความร่วมมือหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาและนิติวิทยาศาสตร์

(2) กลไกการบริหารงานความร่วมมือคือ Department of International Cooperation กระทรวงการต่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศและศาสนาของอาร์เจนตินาเป็นหน่วยงานกลางที่ดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการของอาร์เจนตินารวมทั้งการประสานงานผ่านการประชุม Political Consultation ระหว่างกระทรวงการต่างประเทศและสถานเอกอัครราชทูตของทั้งสองประเทศ

3) ศักยภาพและความต้องการ

(1) สาขาที่อาร์เจนตินามีศักยภาพ ได้แก่ นิติวิทยาศาสตร์ ปศุสัตว์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร พลังงานทดแทน นิวเคลียร์เพื่อการวิจัยและการแพทย์ วิศวกรรมอวกาศ

(2) สาขาความร่วมมือที่ต้องการจากไทย ได้แก่ ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์การเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมในเด็ก ชีวเภสัชกรรมด้านเทคโนโลยีการนำส่งยาเพื่อรักษาโรคมะเร็ง

4) การสนองตอบต่อประเด็นยุทธศาสตร์ไทยด้านความร่วมมือในสาขาที่มีศักยภาพ

ความร่วมมือทวิภาคีด้านวิทยาศาสตร์และด้านเกษตร ได้แก่ ความร่วมมือด้านนิติวิทยาศาสตร์ พืชอาหารสัตว์และเพิ่มผลผลิตโคเนื้อ สุขภาพสัตว์ การอนุรักษ์ธรรมชาติ การเลี้ยงผึ้ง ผลิตภัณฑ์ผึ้งและการตลาด การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศความปลอดภัยทางชีวภาพ ซึ่งความร่วมมือส่วนใหญ่เป็นโครงการร่วมมือตามความต้องการของไทย โดยโครงการที่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จในระดับผลลัพธ์และมีแนวโน้มในการสร้างผลกระทบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อาทิ โครงการด้านนิติวิทยาศาสตร์ ระหว่างสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ของไทยและArgentina Forensic Anthropology Team (EAAF) และโครงการด้านการเลี้ยงผึ้งระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรกับThe National Institute of Agricultural Technology (INTA) ที่ฝ่ายไทยได้เรียนรู้เทคโนโลยีและวิทยาการที่อาร์เจนตินามีความก้าวหน้ากว่าไทย และสามารถนำมาประยุกต์ใช้และถ่ายทอดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะให้แก่บุคลากรและองค์การรัฐ การสร้างเครือข่ายสถาบันและผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดตั้งห้องปฏิบัติการด้านนิติวิทยาศาสตร์ การถ่ายทอดสู่ภาคประชาชนของไทย เช่น เกษตรกรที่ทำอาชีพเลี้ยงผึ้ง และการ

พัฒนาเพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมการพัฒนาพันธกรรมฝั่งระหว่างไทย-อาร์เจนตินา ที่ในอนาคตอาจพัฒนาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของภูมิภาค

3.1.1.3 เปรู

1) ความสำคัญของเปรูต่อไทย

เป็นคู่ค้าอันดับที่ 5 ของไทยในภูมิภาคลาตินอเมริกา (รองจากบราซิล เม็กซิโก อาร์เจนตินา และชิลี) ที่มีความตกลงด้านเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างกัน มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลาย อาทิ ทองแดง เงิน และก๊าซธรรมชาติ โดยการค้าระหว่างกันในปี 2558 (สินค้า 10 อันดับแรก) มีมูลค่าประมาณ 8,000 ล้านบาท และไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้า โดยสินค้าส่งออกของไทย อาทิ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่องจักรกลอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป ผลิตภัณฑ์ยางเม็ดพลาสติกเหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ตู้เย็น ตู้แช่แข็งและส่วนประกอบ

2) ปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญ

(1) ข้อตกลง

ก. บันทึกความเข้าใจด้านความร่วมมือทางวิชาการ

ข. ความตกลงกับหน่วยงานอื่นของไทย เพื่อร่วมมือด้านการประมง การพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศ เทคโนโลยีนิวเคลียร์ สาธารณสุข สินค้าสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ และการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

(2) กลไกการบริหารงานความร่วมมือ คือ Peruvian International Cooperation Agency (APCI) Ministry of Foreign Relations ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางของรัฐบาลในการดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศ รวมทั้งการประสานงานผ่านการประชุมความร่วมมือทางวิชาการ การประชุม Joint Commission ระหว่างกระทรวงการต่างประเทศและสถานเอกอัครราชทูตของทั้งสองฝ่าย

3) ศักยภาพและความต้องการ

(1) สาขาที่เปรูมีศักยภาพ ได้แก่ ประมง เทคโนโลยีด้านการเกษตร การแปรรูปอาหารทะเล วิทยาศาสตร์การแพทย์ เหมือนแร่

(2) สาขาความร่วมมือที่ต้องการจากไทย ได้แก่ การท่องเที่ยว ประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สิ่งแวดล้อม การพัฒนาการพัฒนากิจการขนาดเล็กและขนาดย่อม (SMEs)

4) การสนองตอบต่อประเด็นยุทธศาสตร์ไทยด้านความร่วมมือในสาขาที่มีศักยภาพ

ในขั้นแรกความร่วมมือกับเปรูเป็นไปในด้านการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ตามความต้องการของเปรูเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในสาขาเกษตร อาทิ การป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวแบบผสมผสาน การเพาะเลี้ยงกุ้งขาว การรับรองมาตรฐานร้านอาหารในต่างประเทศ การท่องเที่ยว การแปรรูปสินค้าประมง การพัฒนาศักยภาพของระบบการป้องกันโรคใช้หวัดนกและโรคนิวคาสเซิล การเพิ่มผลผลิตปาล์มน้ำมัน การเลี้ยงปลากระพงและปลากะพงในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเล การ

วางแผนและส่งเสริมธุรกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดย่อม (SMEs) โดยที่ฝ่ายไทยได้เรียนรู้จากเปรู อาทิ เทคนิคการย่อมครวมและพอกย้อมไหม

อย่างไรก็ตาม แผนงานความร่วมมือที่ฝ่ายไทยกำลังหาหรือเพื่อแลกเปลี่ยนกับฝ่ายเปรู ได้แก่

(1) สาขาเหมืองแร่ ด้าน Enhancing a Performance of the Sustainable Mining through the Excellent Management of HSE and CSR

(2) สาขาประมง ด้าน Spatial Analysis Approach for Fishery Resource Use Planning and Management in the Thai Sea Waters

(3) สาขาการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดย่อม (SMEs)

(4) สาขาการท่องเที่ยว ด้าน Tourism and Hospitality

3.1.1.4 ซิลี

1) ความสำคัญของซิลีต่อไทย

ไทยและซิลีสถาปนาความสัมพันธ์เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2505 โดยซิลีเป็นประเทศ คู่ค้าอันดับ 4 ของไทยในภูมิภาคลาตินอเมริกา และเมื่อปี 2557 ทั้งสองประเทศมีมูลค่าการค้ารวมทั้งสิ้น 961.10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ซิลีสามารถเป็นตลาดใหม่เพื่อรองรับสินค้าไทยและเป็นประตูการค้า (gateway) สำหรับไทยไปสู่ลาตินอเมริกา เนื่องจากซิลีมีความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ในการติดต่อกับประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะตั้งอยู่ทางฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก อีกทั้งยังมีความตกลงการค้าเสรีกับหลายประเทศในลาตินอเมริกาและกับไทย ขณะที่ซิลีประสงค์จะขยายความร่วมมือกับกลุ่มประเทศในอาเซียนมากขึ้น โดยต้องการใช้ไทยเป็นช่องทางสร้างความสัมพันธ์ระหว่างลาตินอเมริกากับประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และไทยเป็นคู่ค้าอันดับแรกของซิลีในภูมิภาค

2) ปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญ

(1) ข้อตกลง

ก. ความตกลงด้านความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และวิชาการ

ข. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือทางวิชาการไตรภาคี

ค. ความตกลงกับหน่วยงานอื่นของไทยด้านสุขอนามัยและ

สุขอนามัยพืช ด้านการเกษตร และความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย-ซิลี

(2) กลไกการบริหารงานความร่วมมือ คือ Chilean International Cooperation Agency (AGCI) Ministry of Foreign Affairs เป็นหน่วยงานกลางดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการของซิลี รวมทั้งการประสานงานผ่านสถานเอกอัครราชทูตของทั้งสองประเทศ

3) ศักยภาพและความต้องการ

(1) สาขาที่ซิลีมีศักยภาพและมีความพร้อมให้ความร่วมมือแก่ไทย ได้แก่

ก. สาขาเหมืองแร่ (ซิลีมีเหมืองแร่ทองแดงและแร่ธาตุอื่นๆ)

ข. สาขาป่าไม้ (ซิลีเป็นประเทศผู้ส่งออกเยื่อไม้เซลลูโลส)

ค. สาขาการเกษตรกรรม โดยเฉพาะด้านผลไม้ (ผลเบอร์รี่) และการปรับปรุงผลผลิตต่อไร่สำหรับการผลิตไวน์ (Wine Production) และเทคนิคการผลิตไวน์

ง. สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การจัดระบบจัดเก็บภาษี (Taxation System) โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์

จ. การจัดการภัยพิบัติ (โดยเฉพาะการกักกันหรือช่วยเหลือผู้ประสบภัยในที่แคบ)

ฉ. ดาราศาสตร์ ซึ่งสถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติของประเทศไทยสนใจร่วมมือกับชิลีในการแลกเปลี่ยนนักวิจัยด้านดาราศาสตร์ที่ชิลีมีความก้าวหน้ามากกว่าไทย

(2) สาขาความร่วมมือที่ฝ่ายชิลีต้องการจากไทย ได้แก่

ก. ความร่วมมือด้านการเกษตร เช่น การแลกเปลี่ยนเทคนิคด้านการปลูกข้าวเพื่อเพิ่มผลผลิต และการปรับปรุงสายพันธุ์ข้าวของชิลี

ข. สาขาประมงชายนอกชายฝั่ง (Offshore) โดยชิลีใช้เทคโนโลยีจากนอร์เวย์ แต่ยังคงต้องการแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้านประมงในสาขาอื่นๆ กับไทย เช่น In-land Production

ค. ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว

4) การสนองตอบต่อประเด็นยุทธศาสตร์ไทยด้านความร่วมมือในสาขาที่มีศักยภาพ

แม้ว่าจะมีการลงนามในข้อตกลงที่เกี่ยวข้องด้านวิชาการ แต่ความร่วมมือทวิภาคีระหว่างกันไม่คืบหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากภายหลังการลงนามในบันทึกความร่วมมือไตรภาคีระหว่างกันเมื่อปี 2556 ได้เกิดสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย อย่างไรก็ตามทั้งสองฝ่ายกำลังริเริ่มดำเนินงานความร่วมมือทวิภาคีระหว่างกัน โดยฝ่ายไทยได้เสนอหัวข้อกิจกรรมให้ฝ่ายชิลีพิจารณา ได้แก่

(1) Tropical Chilean Grapevine trial and Vinification Improvement

(2) Improvement of Thai-Chile Natural Tropical Vinification Technology

(3) Thailand-Chile Cooperation in Strengthening Protected Areas Management and Biodiversity Conservation

ขณะที่ฝ่ายชิลีสนใจร่วมมือทวิภาคีด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับไทย และความร่วมมือแบบไตรภาคีเพื่อร่วมกันให้ความร่วมมือแก่ประเทศสมาชิกอาเซียน

3.1.1.5 โคลอมเบีย

1) ความสำคัญของโคลอมเบียต่อไทย

มีปริมาณถ่านหินสำรองมากที่สุดในลาตินอเมริกา ผลิตน้ำมันปาล์มเป็นอันดับ 5 ของโลก ส่งออกดอกไม้และกล้วยเป็นอันดับ 2 และ 3 ของโลก และเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 8 ของไทยในลาตินอเมริกา โดยการค้าระหว่างกันในปี 2558 (สินค้า 10 อันดับแรก) มีมูลค่าประมาณ 2,700 ล้านบาทและไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้า โดยสินค้าส่งออกของไทย อาทิ

ผลิตภัณฑ์ยางรถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบและส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ รถจักรยานยนต์และส่วนประกอบ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์

2) ปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญ

(1). ข้อตกลงไทยและโคลอมเบียอยู่ระหว่างการจัดทำความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการไทย-โคลอมเบีย (Agreement on Economic and Technical Cooperation between the Government of the Republic of Colombia and the Government of the Kingdom of Thailand)

(2) กลไกการบริหารงานความร่วมมือ คือ Colombian Presidential Agency of International Cooperation (APC) เป็นหน่วยงานกลางที่ดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการของโคลอมเบีย รวมทั้งการประสานงานผ่านการประชุม Political Consultation ระหว่างกระทรวงการต่างประเทศและสถานเอกอัครราชทูตของทั้งสองประเทศ

3) ศักยภาพและความต้องการ

(1) สาขาที่โคลอมเบียมีศักยภาพ ได้แก่ แหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เทคโนโลยี การเกษตร สาธารณสุข

(2) สาขาที่ความต้องการของโคลอมเบียได้แก่ การท่องเที่ยว การพัฒนาชนบท

4) การสนองตอบต่อประเด็นยุทธศาสตร์ไทยด้านความร่วมมือในสาขาที่มีศักยภาพ

แม้โคลอมเบียและไทยอยู่ระหว่างการจัดทำความตกลงความร่วมมือ แต่ทั้งสองฝ่ายได้มีกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกันโดยในขั้นแรกเป็นในสาขาที่เป็นความต้องการของโคลอมเบียเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่

(1) การท่องเที่ยวซึ่งฝ่ายโคลอมเบียขอรับความร่วมมือด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการเรียนรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ของไทยในการจัดทำนโยบาย แนวทาง กลยุทธ์ของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในตลาดต่างประเทศ

(2) การพัฒนาชนบท เพื่อเรียนรู้ด้านการพัฒนาชนบทของไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปปรับใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนงานการขจัดปัญหาความยากจนของชุมชนในโคลอมเบียต่อไป

(3) การจัดการความเสี่ยงด้านภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิศาสตร์ ซึ่งฝ่ายโคลอมเบียได้เชิญผู้แทนหน่วยงานไทยเข้าร่วมการประชุมระหว่างประเทศที่จัดขึ้นที่โคลอมเบีย

3.1.2 ผลการศึกษา

การดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับประเทศเป้าหมายในลาตินอเมริกา ได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี และโคลอมเบีย ในการตอบสนองแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการบูรณาการข้างต้น ในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน และนวัตกรรม ปรากฏผลดังนี้

ประเทศ ผลศึกษา	บราซิล	อาร์เจนตินา	เปรู	ชิลี	โคลอมเบีย
ผลการดำเนินงานตามเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การแลกเปลี่ยน ความช่วยเหลือ ด้านวิชาการและการพัฒนา บุคลากรในสาขา ที่ไทยมีความเชี่ยวชาญและมีผลประโยชน์ร่วมกัน	-พลังงานทดแทน แบบ Biofuel หรือ Biomass -การเกษตรเพื่อ สนับสนุนสาขา พลังงาน -การควบคุมแมลง ผลไม้ และกำจัด ศัตรูพืช -การท่องเที่ยว	-นิติวิทยาศาสตร์ -พืชอาหารสัตว์ -การเพิ่มผลผลิต โคเนื้อ -สุขภาพสัตว์ -การอนุรักษ์ ธรรมชาติ -การเลี้ยงผึ้ง -การจัดการศัตรูพืช -เทคโนโลยี สารสนเทศ -ความปลอดภัยทาง ชีวภาพ	-เทคนิคการย้อม ครามและฟอก ย้อมไหม -เหมืองแร่ -ประมง -การพัฒนา อุตสาหกรรม ขนาดเล็กและ ขนาดย่อม (SMEs) -การท่องเที่ยว	-ไทยสนใจการ ผลิตไวน์ การ อนุรักษ์จัดการ ด้านความ หลากหลาย ทางชีวภาพ -ชิลีสนใจด้าน การท่องเที่ยว และความ ร่วมมือแบบ ไตรภาคีแก่ สมาชิก อาเซียน	-ท่องเที่ยว -การพัฒนา ชนบท -การจัดการ ความเสี่ยงด้าน ภัยพิบัติและ การ เปลี่ยนแปลง สภาพทาง ภูมิศาสตร์
ศักยภาพในสาขา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและ นวัตกรรม	-พลังงานทดแทน -เทคโนโลยีการ เกษตรและอาหาร -ประมง-ปศุสัตว์ -วิทยาศาสตร์ การแพทย์ -สาธารณสุข -อากาศยาน -การจัดการ ศัตรูพืชและ แมลงวันผลไม้	-นิติวิทยาศาสตร์ -ปศุสัตว์ -วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีการ เกษตร -พลังงานทดแทน -นิวเคลียร์เพื่อการ วิจัยและการแพทย์ -วิศวกรรมอวกาศ	-ประมง -เทคโนโลยีด้าน การเกษตร -การแปรรูป อาหารทะเล -วิทยาศาสตร์ การแพทย์ -เหมืองแร่	-ดาราศาสตร์ -เหมืองแร่ -ป่าไม้ -เกษตรกรรม ด้านผลไม้ -การผลิตไวน์ -การจัดการภัย พิบัติ	-แหล่งน้ำมัน -ก๊าซธรรมชาติ -เทคโนโลยี การเกษตร -สาธารณสุข
ปัจจัยเกื้อหนุน	1) ความตกลงทาง วิทยาศาสตร์และ วิชาการ 2) บันทึกความ เข้าใจ (MOU) ด้านความร่วมมือ ไตรภาคี	1) ความตกลงว่า ด้วยความร่วมมือ ทางวิทยาศาสตร์ และวิชาการ 2) MOU ความ ร่วมมือหุ้นส่วนเพื่อ การพัฒนา	MOU ความ ร่วมมือทาง วิชาการ	1) ความตกลง ความร่วมมือ ด้าน วิทยาศาสตร์ และวิชาการ 2) MOU ความ ร่วมมือทาง วิชาการ ไตรภาคี	-ยังไม่มีความตกลง ความ ร่วมมือ
ปัญหา/อุปสรรค ในการสนองตอบ	ความร่วมมือไม่มี ความคืบหน้า เนื่องจากบราซิล ประสบปัญหาด้าน งบประมาณ ทำให้ ต้องชะลอกิจกรรม	ปฏิภานในเชิง คัดค้านสถานการณ์ ทางการเมืองในไทย ด้วยการชะลอการ ดำเนินกิจกรรม ความร่วมมือเพื่อ	การเปลี่ยนแปลง ผู้บริหาร หน่วยงานกลาง ตามวาระการ เลือกตั้ง ส่งผลให้ การดำเนินงาน	ความร่วมมือทวิ ภาคีระหว่างกัน ไม่คืบหน้าเท่าที่ ควรเนื่องจาก สถานการณ์ ทางการเมืองใน	หน่วยงานไทย ยังไม่ค่อยสนใจ ร่วมมือกับฝ่าย โคลอมเบีย

ประเทศ	บราซิล	อาร์เจนตินา	เปรู	ชิลี	โคลอมเบีย
ผลศึกษา	ต่างๆ โดยเฉพาะด้านโทรภาคี เนื่องจากฝ่ายบราซิลขอเน้นความร่วมมือในลักษณะทวิภาคี	การพัฒนา	ความร่วมมือจะยังคงไปตามระยะเวลาของกระบวนการเลือกตั้ง	ประเทศไทย	

3.2 การวิเคราะห์ปัจจัยเกื้อหนุน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ในลักษณะแลกเปลี่ยนกับประเทศเป้าหมายในลาตินอเมริกา

3.2.1 ปัจจัยเกื้อหนุน

3.2.1.1 นโยบาย

รัฐบาลโดยกระทรวงการต่างประเทศมีนโยบายที่ชัดเจนต่อภูมิภาคลาตินอเมริกาโดยกำหนดให้เป็นภูมิภาคเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของไทยในการส่งเสริมความสัมพันธ์ การเป็นตลาดใหม่เพื่อรองรับสินค้าไทยและเขตเขตตลาดการส่งออกเดิมของไทยในยุโรปและอเมริกา แหล่งทรัพยากรหรือแหล่งวัตถุดิบสำหรับป้อนอุตสาหกรรมไทย และแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีในสาขาสำคัญที่ไทยต้องการ โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีบราซิล เม็กซิโก อาร์เจนตินา ชิลี เป็นประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา ดังปรากฏตามยุทธศาสตร์ลาตินอเมริกาปี 2556–2560 และแผนปฏิบัติการภูมิภาคลาตินอเมริกาปี 2555–2559

นอกจากนี้แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการต่างประเทศ (ปี 2558–2561)¹⁵ ยังให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับประเทศในลาตินอเมริกา ได้แก่ (1) การเสริมสร้างความสัมพันธ์และใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของไทยและกลไกความร่วมมือเพื่อกระชับความสัมพันธ์และสร้างอำนาจการต่อรองกับประเทศยุทธศาสตร์และกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพเป็นมหาอำนาจใหม่ เช่น กลุ่ม BRICS ซึ่งมีบราซิลเป็นประเทศสมาชิกนอกเหนือจาก จีน อินเดีย รัสเซีย และแอฟริกาใต้ (2) การยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในประเด็นการพัฒนาความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้านการศึกษา วิจัย และองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

ในขณะที่ประเทศคู่ร่วมมือทวิภาคีของไทยในภูมิภาคลาตินอเมริกา ได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี โคลอมเบีย ล้วนแล้วแต่สนใจให้ความร่วมมือเพื่อพัฒนากับไทย ดังปรากฏในแนวทางความร่วมมือ SSC ของกลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง ผลการดำเนินงานและข้อตกลงความร่วมมือของไทยกับประเทศเหล่านี้ ซึ่งบางประเทศยังแสดงความสนใจขยายขอบเขต

¹⁵ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ, ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (ปี 2558–2561), กระทรวงการต่างประเทศ, 2558 (เอกสารภายใน).

ความร่วมมือกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศไปในการอบความร่วมมือไตรภาคีเพื่อช่วยเหลือประเทศที่สามในภูมิภาคที่สนใจด้วย

3.2.1.2 ความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation)

ความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและเปิดโอกาสให้ประเทศกำลังพัฒนาที่มีฐานะเป็นประเทศรายได้ปานกลางและมีเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน เช่น ไทยกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา ได้ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยน เรียนรู้แนวทางปฏิบัติที่ดีซึ่งกันและกัน เพื่อชดเชยแต่ไม่ใช่การทดแทนความช่วยเหลือจากประเทศพัฒนาแล้วที่อยู่ดีไปภายหลังก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้ปานกลาง โดยความสำเร็จและบทเรียนของประเทศหนึ่งจะเป็นแนวทางให้อีกประเทศหนึ่งไม่ต้องลองผิดลองถูก แต่กลับช่วยลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เนื่องจากมีการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ อาทิ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรด้านเทคโนโลยี สถาบันโครงสร้างพื้นฐาน นอกจากนี้ยังช่วยต่อยอดความร่วมมือด้านอื่น เช่น การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การสร้างเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของทั้งสองประเทศ รวมทั้งการเสริมสร้าง/ฝึกอำนาจต่อรองของประเทศกำลังพัฒนา และการสร้างสมดุลทางอำนาจระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาแล้วในเวทีความร่วมมือที่มักถูกชี้นำโดยประเทศพัฒนาแล้ว

นอกจากความร่วมมือในสาขาที่ไทยและประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกาต้องการเพื่อแก้ไขปัญหาหรือเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาของแต่ละประเทศแล้ว ความร่วมมือภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนายังเปิดโอกาสในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เป็น Global issues อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความมั่นคงทางอาหาร โรคอุบัติใหม่

3.2.1.3 กลไกบริหารความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นหน่วยงานตัวแทนรัฐบาลไทยในการบูรณาการ บริหาร กำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ และเสนอแนะนโยบายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ ทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี ตามเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศโดยร่างแผนยุทธศาสตร์บูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของประเทศไทย (ปี 2558 – 2561)¹⁶ ได้ระบุพันธกิจในการบูรณาการภาพรวมนโยบาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ ในการให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเพื่อผลักดันนโยบายต่างประเทศ การส่งเสริมให้ไทยเป็นแหล่งการเรียนรู้และต้นแบบการพัฒนา การส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ส่งเสริมการค้าและเศรษฐกิจ การส่งเสริมความร่วมมือภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) และความร่วมมือไตรภาคีในการเชื่อมโยงการพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศสมาชิกอาเซียน และประเทศเป้าหมายอื่น รวมทั้งการผลักดันความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและประเด็นสำคัญระดับโลกเพื่อนำสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

¹⁶ เรื่องเดียวกัน.

ในขณะที่ประเทศเป้าหมายความร่วมมือทวิภาคีของไทยในภูมิภาคลาตินอเมริกาแล้วแต่มีหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบและมีนโยบายสนับสนุนและให้ความสำคัญต่อความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) ได้แก่

- 1) บราซิล คือ Brazil Cooperation Agency (ABC) , Ministry of External Relations
- 2) อาร์เจนตินา คือ Department of International Cooperation กระทรวงการต่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศและศาสนาของอาร์เจนตินา
- 3) เปรู คือ Peruvian International Cooperation Agency (APCI)
- 4) ชิลี คือ Chilean International Cooperation Agency (AGCI)
- 5) โคลอมเบีย คือ Colombian Presidential Agency of International Cooperation (APC)

3.2.1.4 ข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ

1) ไทยมีศักยภาพในสาขาวิชาการและองค์ความรู้ รวมทั้งแนวปฏิบัติที่ดีที่เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศเนื่องจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการรับความช่วยเหลือมากกว่า 40 ปี ที่พร้อมจะให้ความร่วมมือ แลกเปลี่ยน และถ่ายทอดทั้งกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่ทัดเทียมเช่นประเทศเป้าหมายในลาตินอเมริกา และประเทศที่มีระดับการพัฒนาด้อยกว่าในทุกภูมิภาค โดยสาขาที่ไทยมีศักยภาพ อาทิ เกษตร สาธารณสุข การท่องเที่ยว การศึกษา การพัฒนาชนบท การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดย่อม (SMEs) การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมพลังงาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งมีหน่วยงาน/สถาบันจำนวนมากที่มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ต่างประเทศที่พร้อมจะให้ความร่วมมือกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ และแหล่งผู้ให้ต่างๆ

ในขณะที่ประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกามีศักยภาพในสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่เป็นความต้องการและเป็นเป้าหมายของร่างแผนยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของไทย

2) ไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมและเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สามารถดึงดูดความสนใจของประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา และประเทศผู้ให้อื่นในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในกรอบทวิภาคีและในการใช้ไทยเป็นฐานในการให้ความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายใต้กรอบความร่วมมือไตรภาคี

3) การประหยัดต้นทุนการดำเนินงานเนื่องจากความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกาเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีรายได้ปานกลางในลักษณะแลกเปลี่ยนภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) ที่ใช้หลักการการร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่าย (Technical Cooperation among Developing Countries-TCDC) โดยประเทศเจ้าภาพรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในประเทศ และประเทศเยือนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายระหว่างประเทศ

3.2.1.5 ศักยภาพในสาขาความร่วมมือ

สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการแพทย์ สาธารณสุข นิติวิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ เทคโนโลยีทางการเกษตรและการแปรรูปอาหาร ปศุสัตว์ เหมืองแร่ พลังงานทดแทน ทั้งนี้เพื่อต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าและบริการของไทย

สาขาที่ไทยมีศักยภาพที่จะช่วยดึงดูดความร่วมมือจากประเทศเป้าหมาย ในภูมิภาคลาตินอเมริกา ที่สำคัญคือ การท่องเที่ยว อาชีพ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงสุขภาพ สาธารณสุข เกษตร ประมง สิ่งทอ ชีวเภสัชกรรม สิ่งแวดล้อม การพัฒนาชนบท

3.2.2 โอกาส

3.2.2.1 การพัฒนาขีดความสามารถของไทย

1) การพัฒนาบุคลากรและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในสาขาที่จำเป็นต่อการเพิ่มขีดความสามารถของไทย โดยเฉพาะสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

2) การรวมตัวจัดตั้งประชาคมอาเซียน ซึ่งมีประชากรรวมกันประมาณ 600 ล้านคนและมีศักยภาพและอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมในระดับที่ประเทศในลาตินอเมริกาให้ความสนใจที่จะส่งเสริมความร่วมมือเพื่อใช้เป็นช่องทางในการเข้ามามีบทบาทและพัฒนาความสัมพันธ์กับกลุ่มอาเซียนมากขึ้น เป็นโอกาสให้ประเทศไทยที่มีที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์อยู่ในศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะได้รับความสนใจจากประเทศเหล่านั้นในความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเพื่อเป็นช่องทางสู่อาเซียน ขณะที่ไทยสามารถพัฒนาสถานะของประเทศให้เป็นศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนดึงดูดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์และเป็นความต้องการของไทย และเป็นศูนย์กระจายถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ไปสู่ประเทศต่างๆ ทั้งในและนอกภูมิภาค

3.2.2.2 การขยายความร่วมมือกับคู่ร่วมมือที่มีศักยภาพ

1) การขยายความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศเป้าหมายที่มีความร่วมมือทวิภาคีแล้ว ได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา ชิลี เปรู โคลอมเบีย และกับประเทศเป้าหมายที่ยังไม่มีความร่วมมือทวิภาคี เช่น เม็กซิโก คิวบา ในสาขาและกิจกรรมที่ต่างเป็นที่สนใจและยังไม่ได้ริเริ่มดำเนินการ

2) การขยายความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาแบบไตรภาคี (South-South-South Cooperation) กับประเทศเป้าหมายที่มีข้อตกลงความร่วมมือทวิภาคีและไตรภาคีแล้ว ในการให้ความช่วยเหลือประเทศที่สามในภูมิภาค

3) การใช้ประเทศเป้าหมายที่มีความสัมพันธ์และบทบาทสำคัญกับประเทศอื่นในภูมิภาค หรือกลุ่มความร่วมมือสำคัญ เช่น BRICS (Brazil Russia India China South Africa) เพื่อขยายและดึงดูดความร่วมมือกับประเทศรายได้ปานกลางแถวหน้าที่ทรงอิทธิพล เช่น จีน อินเดีย รัสเซีย และแอฟริกาใต้ โดยผ่านทางความร่วมมือกับบราซิล

4) การขยายและผนึกกำลังความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีรายได้ปานกลางในกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นในแวดวงความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศที่มี

ศักยภาพในด้านองค์ความรู้ในสาขาที่ไทยต้องการและมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ทัดเทียมที่สามารถร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ทั้งนี้เพื่อชดเชยความร่วมมือทวิภาคีระหว่างประเทศผู้ให้ที่เป็นประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศผู้รับที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา (North-South Cooperation) ที่ยุติไปภายหลังประเทศผู้รับก้าวขึ้นเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ทั้งๆ ที่ประเทศเหล่านี้ซึ่งรวมทั้งไทยและประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา ยังคงมีสถานะทั้งการเป็นประเทศผู้ให้และผู้รับความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเพื่อต่อยอดการพัฒนาให้ก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง

3.2.3 ปัญหาและอุปสรรค

3.2.3.1 ความแตกต่าง

ความห่างไกลทางภูมิศาสตร์ระหว่างไทยกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและภาษาที่ส่วนใหญ่ใช้ภาษาสเปนและโปรตุเกส และความแตกต่างด้านเวลาที่ต่างกันประมาณ 12 ชั่วโมง นับเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการสร้างความรู้จึกค้นเคยและพัฒนาความร่วมมือระหว่างกัน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยแม้ทั้งสองฝ่ายต่างมีหน่วยงานกลางและสถานเอกอัครราชทูตเป็นกลไกประสานและติดตามผลความร่วมมือรวมทั้งมีเป้าหมายความร่วมมือในสาขาที่สนใจจะแลกเปลี่ยน แต่ในการริเริ่มดำเนินโครงการความร่วมมือต้องอาศัยหน่วยงานด้านปฏิบัติที่สนใจและเห็นประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนนั้นเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ ซึ่งหลายกรณีที่หน่วยงานไม่ให้ความสนใจที่จะร่วมมือกับเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกาเนื่องจากความไม่คุ้นเคยรู้จักและอุปสรรคระยะทางและภาษาที่แตกต่างกันเป็นปัญหาหลัก

3.2.3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

1) แม้กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจะเคยจัดทำยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทยเป็นระยะ แต่ที่ผ่านมายังไม่มีการจัดทำยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ รายภูมิภาค หรือรายสาขาทั้งที่เป็นสาขาที่ไทยพร้อมจะให้ความร่วมมือและสาขาที่ไทยต้องการเรียนรู้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกาหรือประเทศรายได้ปานกลาง ซึ่งมีศักยภาพในการแลกเปลี่ยนและร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย จึงทำให้ต้องยึดโยงกับยุทธศาสตร์ของกรมภูมิภาคในกระทรวงการต่างประเทศที่มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานในกรอบกว้างกว่าโดยครอบคลุมทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ การค้าการลงทุน สังคม วัฒนธรรม นอกเหนือจากความร่วมมือด้านวิชาการ รวมทั้งมีกระบวนการดำเนินงานที่แตกต่างจากความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่เน้นการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบต่อระดับการพัฒนาในระยะยาวและยั่งยืน มากกว่าการจัดทำกิจกรรม/โครงการที่ให้ผลผลิตในระยะสั้น

2) ขาดการบูรณาการข้อมูลที่จำเป็นระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในสาขาที่เป็นความต้องการของไทยและข้อมูลประเทศเป้าหมาย รวมทั้งระบบฐานข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในการทำมาเข้าใจ ขยายและจัดทำแผนงานความร่วมมือกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา

3) บุคลากรมีจำกัดและขาดประสบการณ์ในการทำความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกา เนื่องจากความร่วมมือในกรอบทวิภาคีกับประเทศเป้าหมายเพิ่งเริ่มดำเนินการในระยะไม่นานนักและต้องอาศัยกรอบการประชุมความร่วมมือทวิภาคีและพหุภาคีในการ

สร้างความคุ้นเคยและความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้นทั้งในมิติของเรียนรู้การดำเนินงานซึ่งกันและกัน และการติดตามงาน แต่ข้อจำกัดด้านระยะทางก็ทำให้โอกาสในการประชุมหารือระหว่างกันมีไม่มากนักเช่นกัน

3.2.3.3 การดำเนินงาน

1) กฎระเบียบด้านการใช้จ่ายงบประมาณ โดยกรมความร่วมมือมีระเบียบค่าใช้จ่ายสำหรับผู้รับทุนและผู้เชี่ยวชาญจากประเทศกำลังพัฒนาเป็นการเฉพาะ ไม่ได้อ้างอิงอัตราสากลเช่นของสหประชาชาติเหมือนที่ประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา

2) รูปแบบความร่วมมือในปัจจุบันจำกัดอยู่แค่การแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญ การฝึกอบรม การดูงาน ซึ่งเป็นความร่วมมือภาครัฐ และเป็นความต้องการของประเทศคู่ร่วมมือมากกว่าไทย เนื่องจากหน่วยงานไทยยังไม่ค่อยสนใจร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกาเพราะความห่างไกลและไม่คุ้นเคย

3) ความไม่เป็นเอกภาพและขาดการบูรณาการความร่วมมือ รวมทั้งความซ้ำซ้อนของหน่วยงานไทยที่มีกิจกรรมความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคลาตินอเมริกาที่คาบเกี่ยวความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

4) ข้อจำกัดในการติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการร่วมกัน อย่างเป็นระบบเนื่องจากระยะทางที่ห่างไกลกัน จึงกระทำการรายงานผลการเข้าร่วมหรือดำเนินกิจกรรมของบุคลากรและหน่วยงานไทยที่เข้าร่วมโครงการ และการรายงานความคืบหน้าผลการดำเนินงานระยะ 6 เดือนให้หน่วยงานกลางของแต่ละฝ่ายทราบ

3.2.3.4 ข้อจำกัดด้านงบประมาณ

เนื่องจากภูมิภาคลาตินอเมริกามีความสำคัญอันดับท้ายๆ ของประเทศ และเป้าหมายงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยเพราะความห่างไกลทางภูมิศาสตร์ งบประมาณที่ได้รับจึงมีสัดส่วนน้อยประมาณปีละ 12 ล้านบาท และเป็นการจัดสรรงบประมาณเป็นรายภูมิภาคไม่มีการแบ่งสัดส่วนงบประมาณเป็นรายประเทศตามความสำคัญของประเทศเป้าหมายขณะที่คู่ร่วมมือบางประเทศ เช่น บราซิล ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจไม่มีงบประมาณในการดำเนินงานโดยขอให้ฝ่ายไทยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายแต่เพียงฝ่ายเดียวในกิจกรรมที่เป็นความต้องการของฝ่ายไทย จึงส่งผลให้โครงการความร่วมมือที่ได้ตกลงไว้กับไทยต้องชะงักไปโดยไม่มีการกำหนดเนื่องจากขัดต่อหลักการ Technical Cooperation among Developing Countries (TCDC) หรือการร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เป็นหลักการที่ไทยใช้กับทุกประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา

3.2.3.5 ปัจจัยทางการเมืองการปกครอง

1) เนื่องจากประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกาปกครองและให้ความสำคัญกับระบอบประชาธิปไตย เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองในไทย ประเทศเหล่านี้จึงมีปฏิกิริยาในเชิงคัดค้านต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ได้มาตามวิถีทางประชาธิปไตย ด้วยการชะลอการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ซึ่งส่งผลให้ไทยจำต้องมีนโยบายตอบโต้ในลักษณะเดียวกันด้วยการชะลอกิจกรรมใหม่ๆ ที่จะดำเนินการร่วมกัน

2) การปรับเปลี่ยนนโยบายของประเทศคู่ร่วมมือ เช่น บราซิลที่ปรับเปลี่ยนนโยบายความร่วมมือโดยให้ความสำคัญในการช่วยเหลือกลุ่มประเทศพัฒนาน้อยที่สุด

(LDC) และกำลังประสบปัญหาด้านงบประมาณ จึงกระทบต่อความร่วมมือที่มีกับไทยซึ่งถือเป็นประเทศรายได้ปานกลาง โดยบราซิลประสงค์ที่จะให้ฝ่ายไทยเป็นผู้รับผิดชอบงบประมาณทั้งหมดในกิจกรรมที่เป็นความต้องการของฝ่ายไทยซึ่งผิดเงื่อนไขที่ได้ตกลงร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานจึงส่งผลให้กิจกรรมต่างๆ ต้องขอชะลอไว้ก่อน

3) การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารหน่วยงานกลางตามวาระโดยใช้วิธีการเลือกตั้งเพื่อหา ผู้ดำรงตำแหน่งคนใหม่ เช่น ซิลี เปรู ส่งผลให้การดำเนินงานความร่วมมือชะงักไปตามระยะเวลาที่ใช้ไปในกระบวนการเลือกตั้งผู้บริหารนั้น

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในการตอบสนองแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา ปี 2556–2560 ในเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน นวัตกรรมกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา ได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี และโคลอมเบีย ถือได้ว่าสามารถสนองตอบได้ในระดับหนึ่งโดยสามารถริเริ่มความร่วมมือแบบทวิภาคี ภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South–South Cooperation–SSC) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรในสาขาข้างต้น ซึ่งเป็นสาขาที่เป็นความต้องการของไทยในการยกระดับขีดความสามารถของประเทศ และถือเป็นการดำเนินการที่พยายามสอดแทรกบริบทของการแลกเปลี่ยน/รับความร่วมมือกับประเทศรายได้ปานกลางที่มีศักยภาพเพื่อชดเชยความร่วมมือกับประเทศพัฒนาแล้วที่ยุติไปโดยประเทศที่มีการดำเนินงานที่สามารถสนองตอบความต้องการของไทยมากที่สุดคือ อาร์เจนตินา แม้จะมีการชะลอการดำเนินงานบางระยะอันเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยเช่นเดียวกับชิลี ส่วนประเทศที่การดำเนินงานไม่คืบหน้าเนื่องจากอุปสรรคด้านงบประมาณภายหลังเศรษฐกิจภายในชะลอตัว คือ บราซิล

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ปัจจัยเกื้อหนุน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในลักษณะแลกเปลี่ยนกับประเทศเป้าหมายในลาตินอเมริกา พบว่าความชัดเจนในเรื่องนโยบายและกลไกที่ให้ความสำคัญต่อความร่วมมือระหว่างกันภายใต้กรอบความร่วมมือ SSC รวมทั้งศักยภาพรายสาขาของแต่ละฝ่ายสามารถตอบสนองความต้องการด้านการพัฒนาเพื่อการก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลางซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ขณะที่ไทยต้องการร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย ประเทศเป้าหมายของไทยก็สนใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับไทยในสาขาที่ไทยมีศักยภาพ อาทิ การท่องเที่ยว เกษตร ประมง การพัฒนาชนบท นอกจากนี้การร่วมมือกับประเทศเป้าหมายดังกล่าวยังเป็นโอกาสในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และผนึกกำลังความร่วมมือระหว่างประเทศรายได้ปานกลางในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองในเวทีระหว่างประเทศกับประเทศพัฒนาแล้วได้อีกทางหนึ่ง

ทั้งนี้แม้กิจกรรมความร่วมมือระหว่างกันยังมีไม่มากนัก แต่มีกิจกรรมที่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จในระดับผลลัพธ์และมีแนวโน้มในการสร้างผลกระทบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อาทิ โครงการด้านนิติวิทยาศาสตร์ และโครงการด้านการเลี้ยงผึ้งที่ฝ่ายไทยได้เรียนรู้เทคโนโลยีและวิทยาการที่อาร์เจนตินามีความก้าวหน้ากว่าไทย และสามารถนำมาประยุกต์ใช้และถ่ายทอดเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะให้แก่บุคลากรและองค์กรภาครัฐ การสร้างเครือข่ายสถาบันและผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดตั้งห้องปฏิบัติการด้านนิติวิทยาศาสตร์ การถ่ายทอดสู่ภาคประชาชนของไทย

เช่น เกษตรกรที่ทำอาชีพเลี้ยงผึ้ง และการพัฒนาเพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมการพัฒนาพันธุ์กรรม ผึ้งระหว่างไทย-อาร์เจนตินา ที่ในอนาคตอาจพัฒนาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความร่วมมือดังกล่าวเริ่มดำเนินการไม่นานนักและถือเป็นระยะของการเรียนรู้การดำเนินงานแบบทวิภาคีระหว่างไทยกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา การศึกษาจึงพบว่าอุปสรรคต่อการดำเนินงานความร่วมมือที่ผ่านมา คือ ความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม ระยะทางที่ห่างไกล การขาดข้อมูลความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งปัจจัยด้านงบประมาณและจุดยืนทางการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต้องเร่งแก้ไขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานหากยังคงสานต่อความร่วมมือทวิภาคีในช่วงเวลาที่เหลือของแผนยุทธศาสตร์ข้างต้น

4.2 ข้อเสนอแนะ

แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา ปี 2556-2560 และแผนปฏิบัติการบูรณาการภูมิภาคลาตินอเมริกา ปี 2555-2559 เป็นการสะท้อนความพยายามของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อภูมิภาคลาตินอเมริกาในฐานะเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของการเป็นตลาดใหม่เพื่อรองรับสินค้าไทยและเขตเขตตลาดการส่งออกเดิมของไทยในยุโรปและอเมริกา เป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับป้อนอุตสาหกรรมไทย และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยี เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ

ในประเด็นของการเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกาที่ไทยดำเนินการอยู่ ถือเป็นทางเลือกที่สำคัญทางหนึ่งเนื่องจากประเทศเป้าหมายในภูมิภาคให้ความสำคัญต่อความร่วมมือระหว่างประเทศรายได้ปานกลางในกรอบ South-South Cooperation และมีประสบการณ์ของการเป็นผู้รับที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีจากประเทศพัฒนาแล้วในภูมิภาคอเมริกาเหนือและยุโรปที่นำมาพัฒนาต่อยอดภายหลังก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้ปานกลาง รวมทั้งเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่สามารถตอบสนองความต้องการและผลประโยชน์ของไทยโดยตรง และช่วยประหยัดงบประมาณเนื่องจากร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในขณะที่โอกาสการรับการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีจากประเทศพัฒนาแล้วในมิติของความร่วมมือทวิภาคีหมดสิ้นไป

ดังนั้นแม้ว่าผลการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างไทยกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกาที่ผ่านมาจะมีข้อจำกัดในบางด้านที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการแปลงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ แต่เพื่อไม่ให้ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาสูญเปล่าและเพื่อใช้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในการสนับสนุนความสัมพันธ์ด้านอื่นของไทย เช่น การค้าการลงทุน การแลกเปลี่ยนสนับสนุนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการสมัครชิงตำแหน่งสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแบบไม่ถาวรของไทยจึงอาจยังมีความจำเป็นต้องสานต่อความร่วมมือดังกล่าวให้เป็นรูปธรรม โดยจำกัดขอบเขตความร่วมมือและกิจกรรมที่เป็นความต้องการที่แท้จริงของไทย หรืออาจใช้เป็นกรณีตัวอย่างในการแสวงหาความร่วมมือในลักษณะเดียวกันกับประเทศรายได้ปานกลางในภูมิภาคอื่นที่มีศักยภาพด้าน วทน. ด้วย

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศในฐานะหน่วยงานกลางความร่วมมือเพื่อการพัฒนาควรมีบทบาทนำในการดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและนวัตกรรม และการสนับสนุนให้หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องร่วมจัดตั้งกลไกบริหารระดับนโยบายเพื่อบูรณาการทิศทางการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการบูรณาการภูมิภาคลาตินอย่างเป็นระบบและเป็นเอกภาพ โดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศไม่ควรเป็นฝ่ายริเริ่มดำเนินกิจกรรมเอง หากควรเป็นฝ่ายพิจารณาสนับสนุนกิจกรรมที่หน่วยงานต่างๆ ได้ริเริ่มไว้แล้ว ทั้งนี้เพื่อลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรมและจูงใจให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมและตระหนักในความเป็นเจ้าของโครงการ/กิจกรรมมากขึ้น รวมทั้งเพื่อระดมทรัพยากรและการใช้งบประมาณกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคทางไกลเช่นภูมิภาคลาตินอเมริกาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากขึ้น

2) ควรมีการปรับหรือสอดแทรกบริบทด้านการรับหรือการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประเทศกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา และภูมิภาคอื่นๆ ในแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อสนองต่อร่างแผนยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ ปี 2559–2564 และเพื่อการปรับทิศทางและบทบาทการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ภายหลังจากปี 2558 โดยเฉพาะต่อเป้าหมายที่ 17 (Goal 17) หรือการเป็น Global Partnership for Sustainable Development ที่เน้นให้มีการขยายความร่วมมือและแบ่งปันความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (North–South Cooperation) ความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South–South Cooperation) ความร่วมมือแบบไตรภาคี (Triangular Cooperation) ความร่วมมือระหว่างภูมิภาคและระหว่างประเทศ (Regional and International Cooperation)

เนื่องจากแม้กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจะเคยจัดทำยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศของไทยเป็นระยะ แต่ที่ผ่านมาเน้นในบริบทของการให้ความร่วมมือกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาดีกว่าไทยและยังไม่มีการจัดทำยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา รายประเทศ รายภูมิภาค หรือรายสาขาทั้งที่เป็นสาขาที่ไทยพร้อมจะให้ความร่วมมือและสาขาที่เป็นต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกาหรือประเทศรายได้ปานกลาง ซึ่งมีศักยภาพในการแลกเปลี่ยนและร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย และแทรกบริบทของการรับหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดึงดูดความรู้และเทคโนโลยีจากประเทศที่มีศักยภาพเหล่านั้นเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการพัฒนาเพื่อการก้าวพ้นกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางของไทยโดยตรง

4.2.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

1) แนวทางการดำเนินการในระยะ 5 ปีข้างหน้า ควรเน้นการขยายความร่วมมือในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และสาขานำร่องตามร่างแผนยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ ปี 2559–2564 รวมทั้งสาขาอื่นที่เป็นความ

ต้องการของไทยหรือเป็นผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศแต่ยังไม่ได้ริเริ่มดำเนินการ ดังนี้

(1) ความร่วมมือทวิภาคีภายใต้กรอบ South-South Cooperation กับประเทศที่มีความร่วมมือทวิภาคีระหว่างกัน (บราซิล อาร์เจนตินา เปรู ชิลี และโคลอมเบีย) และประเทศที่ยังไม่มีความร่วมมือทวิภาคีระหว่างกัน เช่น เม็กซิโก คิวบา

(2) ความร่วมมือภายใต้กรอบไตรภาคีในการให้ความช่วยเหลือประเทศที่สาม โดยแยกเป็น

ก. ความร่วมมือไตรภาคีระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน (South-South-South Cooperation) โดยเฉพาะกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคที่มีข้อตกลงความร่วมมือไตรภาคีแล้ว ได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา ชิลี

ข. ความร่วมมือไตรภาคีกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคอื่นๆ ตามร่างแผนยุทธศาสตร์การทูตวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ ปี 2559-2564 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศพัฒนาแล้ว (North-South-South Cooperation) ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา เบลเยียม เยอรมัน เกาหลีใต้ และจีน เนื่องจากความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศเหล่านี้ ยกเว้นจีน ได้ยุติไปภายหลังไทยก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้ปานกลาง

2) การเร่งแก้ไขข้อจำกัดในการดำเนินงานความร่วมมือกับบราซิล ซึ่งเป็นประเทศเป้าหมายหลักที่ทรงอิทธิพลในภูมิภาค จากการที่หน่วยงานกลางด้านความร่วมมือของบราซิลมีปัญหางบประมาณจนส่งผลกระทบต่อภาระการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือที่ตกลงไว้กับฝ่ายไทย โดยอาจพิจารณาความเป็นไปได้ในการร่วมมือกับรัฐบาลท้องถิ่นตามการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 26 รัฐหรือสนับสนุนความร่วมมือระหว่างสถาบันของบราซิลที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจและพร้อมที่จะร่วมมือกับไทย ทั้งนี้เพื่อมิให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ได้รับเริ่มไว้แล้วต้องชะงักงัน และเพื่อกำหนดกลยุทธ์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนากับบราซิลในขั้นต่อไปในการใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์และบทบาทสำคัญของบราซิลในกลุ่มความร่วมมือ BRICS (Brazil Russia India China South Africa) เพื่อเป็นช่องทางในการขยายและดึงดูดความร่วมมือกับประเทศรายได้ปานกลางแถวหน้าที่ทรงอิทธิพล เช่น จีน อินเดีย รัสเซีย และแอฟริกาใต้ โดยผ่านทางความร่วมมือกับบราซิลดังกล่าว

3) การขยายและผนึกกำลังความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีรายได้ปานกลางในกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นในแวดวงความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศที่มีศักยภาพในด้านองค์ความรู้ในสาขาที่ไทยต้องการและมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ทัดเทียมที่สามารถร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเพื่อให้การใช้งบประมาณโดยเฉพาะกับประเทศที่อยู่ในภูมิภาคห่างไกลเป็นไปอย่างคุ้มค่า รวมทั้งการพิจารณาใช้แนวทางความร่วมมือกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคในการต่อยอดความร่วมมือกับประเทศรายได้ปานกลางในภูมิภาคอื่นๆ ที่มีศักยภาพทั้งทางเศรษฐกิจและวิชาการที่สอดคล้องกับความต้องการของไทย

4) การใช้ประโยชน์เวทีความร่วมมือระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับลาตินอเมริกา (Forum for East Asia-Latin America Cooperation-FEALAC) เพื่อร่วมจัดทำโครงการภูมิภาค (Regional Project) ภายใต้คณะทำงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นวัตกรรม ของที่ประชุม

เจ้าหน้าที่อาวุโสของ FEALAC ในการขยายความร่วมมือกับประเทศเป้าหมายในภูมิภาคลาตินอเมริกา เนื่องจากเป็นโครงการที่ต้องจับคู่ร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกจากสองภูมิภาคเพื่อเป็นเจ้าภาพจัดทำโครงการให้แก่ประเทศสมาชิกที่เหลือเข้าร่วม

(คณะทำงานของที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของ FEALAC มี 4 คณะประกอบด้วย (1) ด้านสังคมการเมืองและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (2) ด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และ SMEs (3) ด้านวัฒนธรรม เยาวชน เพศภาวะ และกีฬา และ (4) ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นวัตกรรม)

5) การเร่งสร้างและบูรณาการฐานข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับประเทศและสาขาเป้าหมายเพื่อให้มีองค์ความรู้เพียงพอในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างกันในระยะยาวและในการสนองตอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน โดยการสนับสนุนให้ศูนย์ส่งเสริมการค้าเอเชียตะวันออกเฉียงและลาตินอเมริกา (South East Asia and Latin America Trade Center-SEA-LAC) ของไทยเป็นแหล่งสนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการอีกทางหนึ่ง รวมทั้งการเร่งส่งเสริมความร่วมมือเพื่อจัดตั้งไทยศึกษา (Thai Studies) ในสถาบันการศึกษาชั้นนำในประเทศเป้าหมายในลาตินอเมริกา และลาตินอเมริกาศึกษา (Latin American Studies) ในสถาบันการศึกษาของไทย

6) การขยายรูปแบบความร่วมมือจากเดิมที่เน้นเรื่องการแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญ การฝึกอบรมและดูงาน ให้ครอบคลุมถึงการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนบุคลากรทางการวิจัยระหว่างกัน รวมทั้งการเจรจาแลกเปลี่ยนทุนศึกษาระยะยาวในสาขาหลักที่เป็นความต้องการของฝ่ายไทย และการเพิ่มบทบาทในการสนับสนุนภาคเอกชนและประชาสังคมให้มีส่วนร่วมในความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับประเทศเป้าหมายมากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ. ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย.กระทรวงการต่างประเทศ [ออนไลน์]. 2556. แหล่งที่มา: <http://www.tica.thaigov.net/main/th/aid/40403-ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย.html>.
- _____. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (ปี 2555-2559). กระทรวงการต่างประเทศ, 2555. (เอกสารภายใน).
- _____. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (ปี 2558-2561). กระทรวงการต่างประเทศ, 2558. (เอกสารภายใน).
- กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. "โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศ." บันทึกข้อความ ที่ 0702/ว722/2558. 21 เมษายน 2558. (เอกสารภายใน).
- _____. โทรเลข. ที่ 0702/ว 117/2557. 12 กุมภาพันธ์ 2557. (เอกสารภายใน).
- กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้. "การประชุมหารือเรื่องการส่งเสริมความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และพลังงาน กับประเทศในลาตินอเมริกาและแคริบเบียน." โทรเลข ที่ 1103/135/2558. 27 กุมภาพันธ์ 2558. (เอกสารภายใน).
- _____. "กรม.มีมติเห็นชอบแผนปฏิบัติการบูรณาการภูมิภาคลาตินอเมริกา 2555-2560." โทรเลข ที่ 1103/720/2555. 6 พฤศจิกายน 2555. (เอกสารภายใน).
- _____. แผนปฏิบัติการบูรณาการภูมิภาคลาตินอเมริกา ปี 2555-2559. กระทรวงการต่างประเทศ, 2555. (เอกสารภายใน).
- _____. แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา (ปี 2556-2560). กระทรวงการต่างประเทศ, 2556. (เอกสารภายใน).
- _____. เวทีความร่วมมือระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับลาตินอเมริกา [ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/business/th/abroad-news/91/47786-เวทีความร่วมมือระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับลาตินอเมริกา.html> [20 มิถุนายน 2558].
- การค้าไทย. มูลค่าสินค้าออก สินค้าเข้า และดุลการค้าของไทยศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ [ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา: <http://www2.ops3.moc.go.th/>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ทิศทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับสากล เพื่อเผชิญความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ [ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/portals/0/tasks/dev_ability/docu/data10.pdf.

ภาษาอังกฤษ

Carmen Robledo. "New donors, same old practices? South–South Cooperation of Latin American emerging donors." Bandung Journal of the Global South (2015) 2:3 DOI 10.1186/s40728-014-0008-0 [Online]. 2015. Available from: <http://www.bandungjournal.com/content/2/1/3>.

Global Partnership for Effective Development Co–operation. Cooperation with Middle Income Countries Concept note [Online]. 2013. Available from: <http://effectivecooperation.org/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/MICconceptnotev23sept.pdf> [20 June 2015].

High Level Conference of Middle–Income Countries. Declaration [Online]. 2013. Available from: <http://micconference.org/conference/declaration/> [18 June 2015].

The World Bank. Middle Income Countries [Online]. 2015. Available from: <http://www.worldbank.org/en/country/mic/overview>.

United Nations Office for South–South Cooperation. What is South South Cooperation? [Online]. 2015. Available from: http://ssc.undp.org/content/ssc/about/what_is_ssc.html [15 May 2015].

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวอรรษา มีแม่ณีวิทย์
ประวัติการศึกษา	- ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - Master of Arts (Development Studies), Monash University, Australia
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2525-2536 นักการข่าว 3-5 สำนักข่าวกรองแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีน พ.ศ. 2536-2547 เจ้าหน้าที่วิเทศสหการ 5-7 กรมวิเทศสหการ สำนักนายกรัฐมนตรีน พ.ศ. 2533-2556 นักวิเทศสหการชำนาญการ สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิเทศสหการชำนาญการพิเศษ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ